

Beteckning: _____

Akademien för teknik och miljö

Inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i grundskolans allmänna idrottsundervisning

- Idrottslärares syn på inkludering och deras arbetsprocess inför och under inkluderande idrottslektioner

Tim Birgersson
Ht 2012

30hp avancerad nivå

Lärarprogrammet 270 hp
Examinator: Göran Svedsäter,Handledare: Per-Eric Ervasti

Sammanfattning

Avsikten med denna studie är att undersöka idrottslärares syn på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever och hur de arbetar med inkluderande idrottslektioner. Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11), kursplanen i ämnet idrott och hälsa och andra liknande styrdokument visar att skolan skall vara till för samtliga individer, oavsett funktionsförmåga. Skolan skall ge stöd till alla individer i behov av särskilt stöd och anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar (Lgr 11, s. 8-14 & 52). Därför är det viktigt att idrottslärare ser positivt på detta och att de aktivt arbetar mot en inkluderande klassrumsmiljö. Dock så visar ett flertal studier att det kan vara svårt med inkludering, bland annat att veta hur inkluderingen skall fungera i praktiken, hur lektionerna ska anpassas etc. (Nygren 2008 & Morley et al 2005, s. 91).

I undersökningen så användes en kvalitativ metod där sju stycken idrottslärare i grundskolan intervjuades. Av dessa sju idrottslärare så hade sex stycken erfarenhet av fysiskt funktionsnedsatta elever i idrottsundervisningen. Intervjufrågorna var halvstrukturerade för att ge intryck av öppenhet och att respondenterna skulle få chansen att redogöra sina synpunkter. Syftet var att undersöka hur idrottslärare ser på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever, hur arbetet ser ut vid inkluderande idrottslektioner och vilka förutsättningar som krävs för att det skall fungera i praktiken.

Idrottslärarna i denna studie menar att inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever är positivt. Enligt lärarna ska alla elever få plats på idrottslektionerna och det är upp till skolan och lärarna att se till att det fungerar. Samtidigt som idrottslärares uppgift är att få dessa elever delaktiga i undervisningen, så krävs det också att övriga elever är ”med på tåget”. Idrottslärarna arbetar efter flertalet metoder/tillvägagångssätt för att kunna uppnå en bra inkluderingsmiljö. I planeringen handlade det om att; schemalägga lektionerna rätt, anpassa övningar, samarbeta och kontrollera eleven/elevernas bakgrund. I praktiken, d.v.s. under idrottslektionerna, handlade det bland annat om att; alla ska kunna delta på samma villkor, eleverna skall inte bli utpekade, assistenternas roll under lektionerna, alla är olika och användningen av idrottssalen. För att inkluderingen skulle fungera krävdes också en del förutsättningar; tid för planering, att skola och dess omgivning var anpassad, att gruppen var trygg med varandra. Resultatet visar att det finns svårigheter och möjligheter med inkludering. Den största möjligheten ansågs vara att skapa förståelse för hur samhället ser ut, att det finns individer med olika förutsättningar. De svårigheter som ansågs var mest påtagliga vid inkludering var att allt går inte att anpassa och att det är ett dilemma med tanke på att dessa elever inte har samma förutsättningar som övriga klasskamrater.

Lärarnas intervjusvar indikerar att det kan vara bra med träning och erfarenhet vid inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. Idrottslärarna menar att misstag kan ske och att ingen är övermänsklig. Det är okej att misslyckas ibland, det leder till utveckling.

Nyckelord: Inkludering, perspektiv på inkludering, fysiska funktionsnedsättningar, rörelsenedsättningar, idrottslärares attityder, idrottsundervisning i grundskolan, anpassad fysisk aktivitet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	i
Innehållsförteckning	i
1 Inledning.....	1
2 Bakgrund	2
2.1 Centrala begrepp.....	2
2.1.1 Inkludering & Integrering	2
2.1.2 Funktionsnedsättning och funktionshinder	2
2.1.3 Anpassad fysisk aktivitet.....	3
2.2 Styrdokument.....	3
2.2.1 Salamancadeklarationen	3
2.2.2 Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011	4
2.3 Funktionsnedsättning och den svenska skolan ur ett historiskt perspektiv	4
2.4 Olika perspektiv på inkluderande undervisning	5
2.5 Fysisk funktionsnedsättning och dess påverkan	5
3 Litteraturgenomgång	7
3.1 <i>Lärares</i> attityder till Inkludering av funktionsnedsatta och fysiskt funktionsnedsatta i den allmänna undervisningen.....	7
3.1.1 Förutsättningarna som något centralt för att uppnå inkludering	7
3.2 <i>Idrottslärares</i> attityder till inkludering av funktionsnedsatta och fysiskt funktionsnedsatta i den allmänna idrottsundervisningen	7
3.2.1 Faktorer som kan påverka inkluderingsprocessen och idrottslärares attityder.....	8
3.3 Att skapa och förbättra inkluderad undervisning	8
3.3.1 Mentorskap.....	8
3.3.2 Classwide Peers are tutors.....	9
3.3.3 Social inkludering i idrottsundervisningen kräver tydlighet	9
3.4 Vad går och vad går inte att uppnå med inkluderande idrottsundervisning	10
4 Syfte	11
4.1 Frågeställningar	11
4.2 Avgränsningar	11
5 METOD.....	11
5.1 Kvalitativ metod	11
5.2 Urval	12
5.2.1 Etiska aspekter.....	12
5.3 Datainsamlingsmetoder	12
5.3.1 Kvaless InterView.....	13
5.4 Procedur.....	13
5.5 Bearbetning och Analysmetoder	14
5.6 Reliabilitet och validitet.....	14
6 Resultat.....	16
6.1 Hur tolkar idrottslärare begreppet inkludering och hur ser de på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen?	16
6.2 Hur kan planeringen se ut inför en idrottslektion där fysiskt funktionsnedsatta elever deltar och hur fungerar det i praktiken?	19
6.2.1 Planering.....	19
6.2.2 Att samarbeta och föra dialoger underlättar arbetet	23
6.2.3 I praktiken	25
6.2.4 Förutsättningar	29
6.3 Vilka möjligheter respektive svårigheter ser idrottslärare med inkludering?.....	33

6.3.1	Möjligheter	33
6.3.2	Svårigheter	36
7	DISKUSSION	39
7.1	Sammanfattning av resultat	39
7.2	Tillförlitlighet	42
7.3	Teoretisk tolkning.....	43
7.3.1	Idrottslärares attityd till inkludering och dess faktorer	43
7.3.2	Inkluderande idrottslektioner och dess förutsättningar	44
7.3.3	Möjligheter och svårigheter med inkludering i idrottundervisningen.....	47
7.4	Slutsats.....	48
7.5	Förslag till fortsatt forskning	48
8	REFERENSER.....	50
9	BILAGOR	53
9.1	Intervjuguide.....	53
9.2	Utskick inför intervju.....	55

1 Inledning

Inkludering är ett begrepp som genomsyrat stora delar av min lärarutbildning. Det har intensivt diskuterats för- respektive nackdelar med begreppet och hur lärare/idrottslärare kan/ska arbeta i förhållande till detta. Under min verksamhetsförlagda utbildning har jag haft fördelen att undervisa i ämnet idrott och hälsa, med både yngre och äldre elever i grundskolan samt elever inom grundsärskolan. Det är också under min verksamhetsförlagda utbildning intresset för begreppet inkludering i idrottsundervisningen har växt. Utifrån mina erfarenheter så finns det en utmaning med att inkludera fysiskt funktionsnedsatta elever i idrottsundervisningen. Detta med tanke på att idrottslärare ska anpassa aktiviteten utifrån deras förutsättningar och samtidigt ta hänsyn till övriga eleverna. Jerlinder (2010, sid. 13) beskriver detta som ett dilemma, att alla elever oavsett funktionsförmåga skall få samma utrymme inom utbildningssystemet.

Begreppet inkludering härstammar enligt Block (2007, sid. 20) från den allmänna undervisningen och betyder i sin helhet att alla elever oavsett funktionsförmåga utbildas inom samma miljö utifrån deras förutsättningar. Enligt Webb et al (2011, sid. 125) har lärarrollen det senaste decenniet förändrats, detta på grund av att funktionsnedsatta elever som inkluderas i den allmänna idrottsundervisningen har ökat i antal. Webb et al (2011, sid. 125) menar att idrottslärarna måste kunna ge instruktioner till elever både med och utan funktionsnedsättning.

Inkludering av funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen har ökats, bara i Nordamerika så inkluderas 96 % av rörelsenedsatta elever i den allmänna skolan (Obrusnikova 2007, s. 103). Tidigare forskning om inkludering visar att det kan vara svårt att tillämpa detta i praktiken (Nygren 2008, s. 77 & Morley et al 2005, s. 91). Undersökningar av idrottslärares syn på inkludering visar att det finns både svårigheter och möjligheter med inkludering (LaMaster 1998, s. 73 & Casebolt et al 2010), men enligt Block's och Obrusnikova's (2007, sid. 119) litteraturundersökning så kan funktionsnedsatta elever med framgång inkluderas i den allmänna idrottsundervisningen. Dock så menar Block och Obrusnikova (2007, sid. 119) att det finns för lite undersökningar på området för att kunna dra några definitiva slutsatser, mer forskning krävs.

I läroplanen för grundskolan (2011, sid. 9) står det bland annat att undervisningen skall vara anpassad utifrån varje elevs förutsättningar. Skolan har ett ansvar för de elever som har svårt att uppnå målen och det betyder att undervisningen inte behöver vara utformad på samma sätt överallt. (Lgr 11). Enligt Salamancadeklarationen så skall alla individer ha rätt till undervisning, oavsett behov, och måste få tillgång till den ordinarie skolan för att effektivt kunna bekämpa diskriminering (Svenska Unescorådet 2006, s. 10 – 11). Enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) har alla elever rätten till att känna delaktighet i ämnet idrott och hälsa och att undervisningen måste vara anpassad utifrån elevens behov.

I en skola som skall ta emot alla elever oavsett förutsättningar och funktionsnedsättningar, så är det av betydelse att veta hur idrottslärare ser på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta/rörelsenedsatta elever. Med tanke på att tidigare studier visar att idrottslärares roll har förändrats, och att det finns studier som indikerar att det kan finnas svårigheter med inkludering så är denna undersökning motiverad. Som framtida idrottslärare vill jag studera detta ämne på djupet, och undersöka hur mina framtida kollegor ser på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta/rörelsenedsatta elever. Hur kan idrottslärares arbete med planeringen och praktiska utförandet av en inkluderande idrottsundervisning se ut? Intresset för denna undersökning ligger i att kunna lyfta fram några idrottslärares synsätt och arbetssätt, som i sin tur skall kunna generera kunskap om inkludering i idrottsundervisningen.

2 Bakgrund

2.1 Centrala begrepp

2.1.1 Inkludering & Integrering

Enligt Nilholm (2006, s. 4) är inkludering ett centralt begrepp inom Sveriges skolpolitik. Begreppet har sitt ursprung i USA och betyder i sin helhet att skolan skall formas utefter elevens behov. Skolan skall vara för alla, inklusive elever i behov av särskilt stöd. Inkludering och integrering menar Nilholm (2006, s. 13) är två begrepp som är närbesläktade med varandra och ofta omtolkas i olika sammanhang, inte minst historiskt sett. Begreppet integrering är föregångaren till begreppet inkludering och etablerades på 1960-talet då det var en enorm kritik mot framväxten av institutioner för avvikande grupper (Tøssebro 2004, s. 21). I och med Salamancadeklarationen så ansågs det nödvändigt att ersätta begreppet integrering då det fanns en överhängande risk för feltolkning. Integrering hade varit ett begrepp som figurerat i samband med segregering av individer med funktionshinder i västvärlden, och det skulle inte associeras med de nya riktlinjerna. Begreppet inkludering introducerades för att ge en bättre förklararing till de nya åtgärderna i arbetet med barn i behov av särskilt stöd (Vislie 2003, s. 18 & Tiderman & Rosenqvist 2004, s. 29-30)

Enligt Nilholm (2006, s. 15) så tvistas det bland forskare angående begreppens användning i nutid. En del forskare förespråkar användningen av integrering och andra inkludering. Dock så är de flesta forskare eniga om att tydliggöra skillnaden mellan systemförändring kontra anpassning av individer till befintliga system (Nilholm 2006, s. 15). Tideman & Rosenqvist (2004, s. 30) beskriver begreppet integrering som en aktiv inplacering av elever, d.v.s. en individ som redan stått utanför systemet medans inkludering står för en process där eleven från början skrivs in i skolan.

2.1.2 Funktionsnedsättning och funktionshinder

Tidigare använde World Health Organization (WHO) ett internationellt klassificeringssystem där de skiljde på skada, funktionsnedsättning och handikapp. En skada var en störning i någon kroppsdel vilket medförde att kroppsdelens funktion inte fungerade tillfredsställande. En funktionsnedsättning var resultatet av skadan och kunde övergå till ett handikapp om individen i fråga var begränsad i vardagslivet (Brodin & Lindstrand 2004, s. 90). Enligt Brodin & Lindstrand (2004, s. 91) fick klassificeringssystemet kritik då det genomgående fokuserades på medicinska frågor. Ett nytt system skapades (ICF, International classification of functioning) som var mer inriktat på individens förutsättningar och där miljön lyftes fram som en väsentlig del.

I Sverige har socialstyrelsen ansvaret för terminologin inom vård och omsorg. Definitionen för funktionsnedsättning, funktionshinder och handikapp har varierat genom tiden och tidigare stod funktionsnedsättning och funktionshinder som synonymer. I rådande stund används dessa begreppsförklaringar (socialstyrelsen, 2012);

- **Funktionsnedsättning:** Nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.
- **Funktionshinder:** En individ med funktionsnedsättning och dess begränsning och bristande tillgänglighet i omgivningen.

Handikapp som term och synonym till funktionsnedsättning och funktionshinder avråder socialstyrelsen för att använda. I stället för handikapp används begreppet funktionshinder allt mer för att beskriva människan kontra miljön. (Socialstyrelsen, 2012).

2.1.3 Anpassad fysisk aktivitet

Anpassad fysisk aktivitet (AFA) riktar sig till individer med funktionshämningar som är i behov av särskilt stöd eller/och kräver särskild uppmärksamhet. Detta sker genom ändringar, justeringar etc. för att kunna anpassa aktiviteten efter individuella skillnader (IFAPA 2012). Enligt Specialpedagogiska myndigheten (2010) kan anpassningen exempelvis yttra sig i valet av miljö/lokal och undervisning. Det kan krävas förändringar av lokal och övningar för att undervisningen skall bli tillgänglig för alla individer. Alla individerna skall kunna känna sig delaktiga (SPSM 2010).

2.2 Styrdokument

Nedan visas sammanfattade styrdokument utifrån perspektivet; en skola för alla och barn/individer/elever i behov av särskilt stöd.

2.2.1 Salamancadeklarationen

Salamancadeklarationen fastställdes 1994 och kom till för att säkerhetsställa alla individers rätt till undervisning oavsett individuella olikheter. I Salamanca i Spanien så deklarerades flertalet punkter under en världskonferens där huvudrubriken löd; nödvändigheten att tillhandahålla undervisning av barn, ungdomar och vuxna med särskilda utbildningsbehov inom det ordinarie undervisningsväsendet. I deklarationen står det bland annat att varje individ har unika inlärningsbehov och att utbildningssystemet skall ta till vara på mångfalden. Alla individer har rätt till undervisning, oavsett behov, och måste få tillgång till den ordinarie skolan för att diskriminering effektivt ska kunna bekämpas. Skolor med integrationsinriktning åstadkommer en skola för alla och bygger upp ett integrerat samhälle (Svenska Uneskorådet 2006, s. 10 – 11).

Deklarationen har ingen rättslig betydelse, snarare politisk. I Salamancadeklarationen så uppmanas regeringar och organisationer att ge stöd för integrerad undervisning (Svenska Uneskorådet 2006, s. 7 & 11 – 13).

Riktlinjer för åtgärder på nationell nivå

På konferensen i Salamanca antogs en handlingsplan för elever i behov av särskilt stöd. Denna handlingsplan är till för att vägleda regeringar och organisationer. I planen är riktlinjer för åtgärder på nationell nivå dokumenterade, där poängteras vikten av en integrerad undervisning för elever med behov av särskilt stöd. Barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar skall ha rätt till den obligatoriska skolan och detta uppmanas jordens länder att lagstiftarna skall erkänna. Vidare i handlingsplanen så uttrycks det att barnet skall gå på den skola som ligger närmast hemmet, oavsett funktionsförmåga. Endast om särskilda skolor eller specialiserade institutioner visar att de kan tillgodose barnets behov skall dessa väljas. Särbehandling av barn med funktionshinder skall inte förekomma på skolan och detta bör vara en viktig beståndsdel för att skapa en utbildning för alla (Svenska Uneskorådet 2006, s. 21 – 22).

För att utveckla en integrerad skola krävs det en tydlig integreringspolitik, finansieringsåtgärder och bekämpning av fördomar i samhället. Skolan måste anpassa sig till elevernas behov och kan därför inte applicera den redan befintliga kursplanen på dem. Kursplanen skall anpassas efter eleven och detta kan exempelvis ske genom ytterligare inlärningsstöd. Alla elever skall få samma undervisning, dock så kan ytterligare assistans behövas. Något som kan vara en avgörande faktor för utveckling av integrerade skolor är administratörer och skolchefer. Till dessa skall lämplig utbildning ges (Svenska Uneskorådet 2006, s. 23 – 26).

För att skapa och utveckla en integrerad skola så krävs insatser från allmänheten. Skolorna kan inte dra lasten själva utan behöver hjälp från familjer, organisationer och frivilliga insatser. (Svenska Unescorådet, 2006 s. 26).

2.2.2 Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

- Utifrån perspektivet ”En skola för alla”

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11) står det att skolans uppdrag är att främja alla elevers utveckling och lärande. Skolan skall ta hänsyn till varje individs egenvärde och främja denna värdegrund, alla är lika mycket värda. Alla individer inom skolan skall få den omsorg de behöver för att kunna utvecklas. Ingen ska behöva utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, könsöverskridande identitet, sexualitet eller funktionsnedsättning. (Skolverket, Lgr 11, s. 7). I läroplanen uttrycks också vikten av att undervisningen skall anpassas utefter individens behov. För att alla individer skall få en likvärdig utbildning krävs det att undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar. Skolan har ansvaret att hjälpa de elever som av olika anledningar har svårt att uppnå målen. Alla individer har rätt till att utvecklas, känna glädje och att övervinna svårigheter (Skolverket, Lgr 11, s. 8 – 11).

I riktlinjerna för skolan står det att alla som arbetar inom skolan skall uppmärksamma och ge stöd åt de elever som behöver särskilt stöd. Läraren ska ta alla individers behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande i beaktning (Skolverket, Lgr 11, s. 14).

Kursplan i ämnet idrott och hälsa

I kursplanen för idrott och hälsa i grundskolan står det att undervisningen skall skapa positiva upplevelser av rörelser för att intresset skall kunna bestå senare i livet. Vidare så tar kursplanen i idrott och hälsa hänsyn till alla elevers förutsättningar (Skolverket, Lgr 11 s. 52);

”Undervisningen ska skapa förutsättningar för alla elever att under hela sin skoltid kontinuerligt delta i skolans fysiska aktiviteter och bidra till att eleverna utvecklar en god kroppsuppfattning och tilltro till sin egen fysiska förmåga (Skolverket, Lgr 11 s. 52).”

2.3 Funktionsnedsättning och den svenska skolan ur ett historiskt perspektiv

Historiskt sett så skiljer sig Skolväsendet i jämförelse med dagens utbildningssystem. Rapport från skolverket (2005) visar tre stycken utbildningsspår: *Huvudspåret, parallellspåret och det tredjespåret*;

- Huvudspåret var till för de individer som ansågs kunna uppnå målen inom en föreskriven tid.
- Parallellspåret fanns till för de individer som behövde extra hjälp och mer tid för sitt lärande. De som ingick i parallellspåret kom oftast inte lika långt i jämförelse med de som tillhörde huvudspåret. Längden på spåren var densamma.
- Det tredje spåret var riktad till individer med funktionsnedsättningar, och undervisningen skedde på olika anstalter/institutioner (Skolverket 2005, s. 16).

Anledningen till att barn med funktionshinder segregerades under 1800-talet var att avvikande beteende började klassas in i medicinska och pedagogiska termer. Den medicinska utvecklingen gick framåt och detta ledde fram till att olika diagnoser kunde ställas. Var barnen blev placerad berodde på vilken diagnos de hade (Tideman & Rosenqvist 2004, s. 16).

Enligt Tideman & Rosenqvist (2004, s. 17) så dröjde det till 1950-talet innan kritik mot dessa parallella skolformer började förekomma. Skolan skulle nu bli en plattform där variationen av individer var tillåten.

Enhetsskolan skulle inte dela in individer i grupper utefter förutsättningar, utan undervisningen skulle individualiseras. Dock så uteblev den individuella undervisningen i en stor utsträckning. Särbehandlingen av individer med sociala och intellektuella problem fortsatte, de blev placerade i hjälpklasser och i en del fall särskolan. Under 1970-talet försökte skolan att integrera särskoleeleverna, detta genom att placera eleverna i samma byggnader som den reguljära grundskolan. Detta skulle leda till att särskoleeleverna och grundskoleeleverna integrerades med varandra, effekten utav detta uteblev dock. Under 1990-talet blev skolan kommunaliserad och detta skulle underlätta strävan mot en skola för alla samtidigt som begreppet inkludering introducerades (Tideman & Rosenqvist 2004, s. 17 & Skolverket 2005, s. 24).

Enligt Brodin & Lindstrand (2004, s. 69) har Sverige kommit långt i utvecklingen av integrerade skolor. Dock så är det en bit kvar ur ett socialt perspektiv. De menar att elever med funktionshinder måste ses som en naturlig del av klassen för att det skall ses som integrering. Elever med funktionshinder bör känna gemenskap, och vara delaktiga med övriga klasskamrater och inte ses som något avvikande (Brodin & Lindstrand 2004, s. 69).

2.4 Olika perspektiv på inkluderande undervisning

Enligt Emanuelsson (2008, s. 17) finns det två synsätt/perspektiv att se på inkludering kontra exkludering i undervisningen. Antingen elever *med* svårigheter eller elever *i* svårigheter. De båda synsätten representerar olika uppfattningar, förståelser och orsaker till elevers svårigheter. Hur du ser på elevers svårigheter har också en betydelse för hur du skall motverka och bemöta dem (Emanuelsson 2008, s 17).

- *Elever med svårigheter*: Individens diagnoserade egenskaper ställs främst i fokus och det är hos dem problemet ligger. De avviker från vad som sägs vara det normala för gruppen. Detta synsätt leder per automatik till individriktade åtgärder, exempelvis specialundervisning. Eleven anses vara avvikande och förutsättningen för att individen skall kunna integreras/inkluderas i undervisningen är att personen måste göras ”normal” (Emanuelsson 2008, s. 17-18).
- *Elever i svårigheter*: Tillskillnad från perspektivet *med svårigheter* så anses inte individens egenskaper och förutsättningar vara det centrala. Här riktas istället fokus på skolans lärandemiljö och dess bemötande. Elevers svårigheter beror på att skolan brister i att möta de olika individernas förutsättningar och egenskaper (Emanuelsson 2008, s. 17-18).

2.5 Fysisk funktionsnedsättning och dess påverkan

Ett rörelsehinder eller en fysisk funktionsnedsättning kan vara av olika grad konstaterar Asmervik et al (red. 1993, s. 274). Det kan vara synligt eller icke synligt, medfött eller förvärvat. Några exempel på funktionshämningar som kan påverka en individs rörelseförmåga är cerebral pares, ryggmärgsbråck, muskelsjukdom och reumatism.

- **Cerebral pares (CP)** är en funktionsstörning i hjärnan och följderna av detta blir att musklerna inte fungerar som de ska. Hjärnan har inte kontrollen över musklerna i kroppen.
- **Ryggmärgsbråck** orsakar mindre känslighet i huden samt förlamning i en del muskler. Vilka muskler som drabbas beror främst på var bråcket är lokaliserat samt vilka nerver som är skadade.

- **Muskelsjukdom** är ett samlingsnamn för flera olika tillstånd. Hur stort rörelsehindret är beror helt och hållet på graden av sjukdomen. En del muskelsjukdomar kan förvärras med tiden medan andra kan blir bättre, i vissa fall kan individer bli återställda.
- **Reumatiska sjukdomar** är också ett samlingsnamn för en rad olika sjukdomar. Det gemensamma för de flesta sjukdomarna är att de skapar smärta i muskler och skelett, i en del fall kan det leda till minskad rörlighet (Asmervik et al, red. 1993, s 274-281).

Enligt Asmervik et al (red. 1993, s 274) är dessa fyra medfödda funktionshämmande sjukdomar de vanligaste. Sedan finns det en rad andra sjukdomar, till exempel medfödd benskörhet, dysmeli, kortväxthet etc. som också kan medföra komplikationer i en individs rörelseförmåga. En del sjukdomar kan också påverka individens inlärningsförmåga och utveckling (Asmervik et al. red. 1993, s 274).

3 Litteraturgenomgång

Här presenteras tidigare studier och forskning om inkludering av fysiskt funktionsnedsatta och funktionsnedsatta i allmänhet.

3.1 *Lärares* attityder till Inkludering av funktionsnedsatta och fysiskt funktionsnedsatta i den allmänna undervisningen

En tidigare kvantitativ studie gjord av Savolainen et al (2011) visar att finska- och sydafrikanska lärare har ett neutralt förhållningssätt till inkludering. De visar inte prov på några extrema attityder, varken för eller emot inkludering. Dock kunde Savolainen et al (2011) se att lärarna från båda länderna visade en oro inför inkludering av funktionsnedsatta i deras egna klassrum. Lärarna från Finland visade en större oro jämfört med de sydafrikanska, dock så var finska lärare en aning positivare i sina attityder mot inkludering av funktionsnedsatta i den allmänna undervisningen (Savolainen et al 2011, s. 59-61). Den största skillnaden mellan de finska och de sydafrikanska lärarna var enligt Savolainen et al (2011, s. 65) tilltron till att hantera funktionsnedsattas beteenden. De sydafrikanska lärarna såg detta som en stark sida hos sig själva och de finska lärarna hade en svag tilltro till att kunna hantera deras beteenden (Savolainen et al 2011, s. 65).

Enligt Alghazo's & Naggar Gaad's (2004, s. 96) kvantitativa studie i Förenade Arabemiraten visar det sig att det har en betydelse vilken typ av funktionsnedsättning en elev har. Forskningen visar att lärare är positivare till att inkludera elever med fysisk funktionsnedsättning än någon annan funktionsnedsättning. Mentalt funktionsnedsatta elever var den grupp lärarna var minst positiva till att inkludera. Enligt Alghazo & Naggar Gaad (2004, s. 97) är verksamma år som lärare en betydande faktor till vilka typer av funktionsnedsättningar som är mer accepterade att inkludera i undervisningen. Har en lärare varit verksam i 1-5 år så har de en positivare inställning till mentalt funktionsnedsatta elever i jämförelse med oerfarna lärare. Resultatet visar också att desto längre erfarenhet en lärare har av att undervisa, desto positivare var deras inställning till inkludering av funktionsnedsatta i allmänhet (Alghazo & Naggar Gaad 2004, s. 97). Enligt Alghazo & Naggar Gaad (2004, s. 96) så är kvinnor en aning positivare till inkludering, detta stämmer inte överens med Avramidis & Kalyva's (2007, s. 382) studie gjord i Grekland. I deras undersökning går det inte att se någon skillnad på de olika könen inställning till inkludering.

3.1.1 Förutsättningarna som något centralt för att uppnå inkludering

I Nygrens (2008) kvalitativa undersökning av *rörelsehindrades skolvardag* i Sverige så framgår det att skolorna och dess personal är positiva till inkludering av rörelsehindrade elever. Dock så är skolpersonalen bekymrad över hur inkluderingsprincipen skall omvandlas i praktiken. Vilket arbetssätt ska de använda för att rörelsehindrade elever ska bli delaktiga, och fungerar det bäst i hel eller halv klass. (Nygren 2008, s. 77). Avramidis & Kalyva (2007) har i sin studie gjort liknande upptäckter där saknaden av erfarenhet och bristande kunskap om specialundervisning sägs vara två avgörande faktorer till att inkludering inte fungerar. Andra faktorer som också nämns i studien är bristen på tid och samarbete. I Grekland där undersökningen ägde rum poängterar lärarna vikten av skolans och föräldrarnas support i utvecklingen mot inkludering (Avramidis & Kalyva 2007, s. 382-383).

3.2 *Idrottslärares* attityder till inkludering av funktionsnedsatta och fysiskt funktionsnedsatta i den allmänna idrottsundervisningen

Undersökningar (Morley et al 2005 & Casebolt & Hodge 2010) visar att det kan ha betydelse vilken form av funktionsnedsättning en elev har. Morley et al (2005, s. 91-93) & Casebolt &

Hodge's (2010, s.) undersökningar indikerar att det råder delade meningar om alla elever med funktionsnedsättningar behöver eller kan inkluderas i den allmänna idrottsundervisningen.

Enligt de intervjuade idrottslärarna från Pennsylvania i Casebolt & Hodge's (2010) studie finns det svårigheter med att inkludera vissa typer av funktionsnedsättningar. De kan inte tillgodose alla elevers behov i stora klasser, oftast på grund av tidsbrist. En del funktionsnedsättningar kräver större engagemang och uppmärksamhet. Några typer av funktionsnedsättningar som upplevs svårare, av de intervjuade lärarna, är elever med autism och de som är blinda (Casebolt & Hodge 2010). I Morley et al's (2005, s. 93) studie uttrycker sig en lärare från England att det går att inkludera samtliga elever, dock så kanske det inte ligger i allas bästa intresse Morley et al 2005, s. 93).

En studie som är utförd på svenska idrottslärares inställning till inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever visar att de är positiva till detta. Resultatet visar att det finns en lite skillnad mellan könen, yngre kvinnor verkar vara positivare till inkludering (Jerlinder et al 2010, s. 52). Fournidou et al's (2011, s. 28) undersökning; om idrottslärare i Cypern har till avsikt att inkludera fysiskt funktionsnedsatta elever, visar att både män och kvinnor är positiva till detta. Tillskillnad från Jerlinder et al's (2010) studie så visar denna studie en tendens till att männen har en positivare inställning till inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever (Fournidou et al 2011, s. 28).

3.2.1 Faktorer som kan påverka inkluderingsprocessen och idrottslärares attityder

Enligt Morley et al's (2005, s. 91) undersökning där idrottslärare i England intervjuades så beskrivs inkluderande undervisning som en svår process. Det finns barriärer som måste stigas över för att alla idrottslärare skall kunna uppnå en inkluderande undervisning. Några barriärer som tas upp är; eftertänksammare planering, brist på kunskap, hur ska aktiviteten anpassas etc. (Morley et al 2005, s. 91). Flera studier visar på liknande resultat då idrottslärare med erfarenhet av inkludering har ett positivare förhållningssätt till inkludering (Jerlinder et al 2010 & Fournidou et al 2011). Jerliner et al's (2010, s. 53) undersökning visar att en viktig faktor till en positiv inställning är en relevant utbildning. Detta konstaterar också Fournidou et al (2011, s. 27) genom sin undersökning där hon ställde frågan; *"Hur säker tror du att du skulle känna dig att undervisa elever med fysiska funktionsnedsättningar om du får särskild utbildning och didaktiska kurser?"* till idrottslärare. Av 100 tillfrågade svarade 71 att de skulle känna sig väldigt säker (Fournidou et al 2011, s. 27).

Support från skola och personal, en anpassad skola och resurser anses som relevant för att utveckla en inkluderande undervisning inom idrotten (Jerlinder et al 2010 & Morley et al 2005). Enligt Morley et al's (2005, s. 93-94) respondenter så ansåg de inte få tillräckligt med hjälp från assistenterna på skolorna. Assistenterna, enligt en idrottslärare, var prioriterade i andra lektioner. Detta tolkades som ett tecken på att idrott som ämne inte är lika högt prioriterat som andra ämnen (Morley et al 2005, s. 93-94).

3.3 Att skapa och förbättra inkluderad undervisning

3.3.1 Mentorskap

Enligt Angelides & Mylordou (2011, s. 539) så kan en ny lärare utveckla sin förmåga att inkludera elever i undervisningen med hjälp av en mentor/handledare. Med hjälp av mentorns observationer kan de tillsammans komma fram till nya lösningar för att få eleverna delaktiga under lektionerna. I deras undersökning följs en lärare och hennes mentor i Grekland och deras arbete mot en inkluderande undervisning. Enligt Angelides & Mylordou (2011, s. 545) visar undersökningen att läraren som fick handledning utvecklade sin förmåga att skapa en inkluderande undervisning. Läraren började variera sina undervisningsmetoder och var bättre

förberedd inför lektionerna (Angelides & Mylordou 2011, s. 545). Angelides & Mylordou's (2011, s. 542 & 545) undersökning indikerar också att hela skolan gynnas och kan dra nytta av mentorns handledning. Den nya läraren blev allt mer säker i sin roll och kunde därmed erbjuda andra kollegor sin assistans.

3.3.2 Classwide Peers are tutors

Enligt Block (1995) så finns det en stor utamning för idrottslärare att hinna med att ge instruktioner till alla elever. Speciellt då elever med funktionsnedsättningar inkluderas i idrottsundervisningen, de behöver mer uppmärksamhet. Att alla elever skall hinna få feedback från idrottsläraren menar Block (1995) är nästintill omöjligt. Enligt Block (1995) så är *classwide peers are tutors* en strategi som kan lösa problemet med att idrottslärarna inte hinner med att ge konstruktiv kritik/feedback till samtliga elever. Strategin innebär att klassen delas in i par för att sedan utföra en övning. Övningen utförs av en elev i taget i varje par medans den andre ger personen feedback. Övningarna är skapta utifrån varje enskild elev, och med strategien *classwide peers are tutors* får eleven feedback omedelbart (Block 1995). Block (1995) menar att detta också kan vara en lösning på heterogena grupperingar och att elever med särskilda behov får den uppmärksamhet som de behöver.

3.3.3 Social inkludering i idrottsundervisningen kräver tydlighet

Enligt Block (2007, s. 182) så tas sällan sociala aspekter med i beräkningarna vid inkluderande idrottsundervisning. Det går inte att enbart placera en individ med funktionsnedsättning i undervisningen, detta skapar inga social interaktion som är en del av inkluderingsprincipen. Enligt Block (2007, s. 182-185) finns det problem/hinder som idrottslärare indirekt eller/och direkt skapar som kan bidra till att social inkludering uteblir. Block (2007) menar att det krävs tydlighet/beslutsamhet och anpassning av lektioner för att alla elever skall känna delaktighet och därmed kunna utveckla sociala relationer. Några hinder/problem som kan uppkomma under idrottslektionerna är: *assistenterna försöker för mycket, studenter kan inte delta i den tänkta aktiviteten och elever med funktionsnedsättning blir grupperade tillsammans* (Block 2007).

Assistenter försöker för mycket

Många elever med funktionsnedsättningar har en assistent tillgänglig under sin skoltid. Assistenterna känner till elevernas svårigheter och försöker assistera dem så mycket som möjligt, dock så menar Block (2007, s. 183) att deras närvaro kan leda till ett hinder i elevens sociala samspel med icke funktionsnedsatta elever. En del elever utan funktionsnedsättningar vill inte närma sig elever som får hjälp av assistenter, detta för att inte störa pågående instruktioner mellan eleven och dennes assistent (Block 2007, s. 183). Block (2007, s. 183) menar att detta kan undvikas genom att idrottslärarna förklarar för assistenterna hur de skall fungera under lektionen. De kan fortfarande hålla ett öga på eleven med funktionsnedsättning samtidigt som de hjälper andra elever med sina uppgifter. Detta, samtidigt som assistenten uppmuntrar icke funktionsnedsatta elever att närma sig eleven, kan leda till sociala interaktioner (Block 2007, s 183).

Studenter kan inte delta i den tänkta aktiviteten

Enligt Block (2007, s. 183) är lösningen inte att låta en elev med funktionsnedsättning sitta bredvid på grund av hälso- eller säkerhetsrisk. För att skapa social inkludering måste alternativa aktiviteter finnas, så att elever med nedsättningar blir delaktiga (Block 2007, s. 183). I SISU idrottsböcker (2004, s. 43) tas liknande problematik upp, att elever med funktionsnedsättning placeras in i en redan befintlig mall utan att aktiviteterna är anpassade. Anpassningarna behöver inte vara stora, det som styr deltagandenivån är; lektionens mål,

elevernas förmåga, utrymme, tid och tillgång till utrustning och anordning (SISU idrottsböcker 2004, s. 43).

Elever med funktionsnedsättning blir grupperade tillsammans

Enligt Block (2007, s. 185) så är det bästa tänkbara scenariot att det inte är för många funktionsnedsatta elever inkluderade under samma idrottslektion. Risken finns att funktionsnedsatta elever söker sig till varandra och den sociala interaktionen mellan icke funktionsnedsatta och funktionsnedsatta uteblir (Block 2007, s. 185).

3.4 Vad går och vad går inte att uppnå med inkluderande idrottsundervisning

Enligt Sherrill (2004, s. 241) så ska social inkludering uppmuntra till och utveckla jämlika sociala relationer, d.v.s. att alla är lika mycket värda. Social inkludering skall leda till att inga elever blir isolerade. Att skapa en inkluderande undervisningsmiljö menar Sherrill (2004, s. 241) inte är lätt, dock skall en undervisningsmiljö där alla elever kan delta eftersträvas. Att enbart inkludera en elev med funktionsnedsättning i idrottsundervisningen skapar inga förutsättningar för att alla inblandade elever skall uppskatta varandras olikheter. Enligt Sherrill (2004, s. 242) så ska effektiv inkluderingsmiljö associeras med dessa värderingar:

- Att alla är unika med speciella färdigheter
- Tron på sig själv
- Känslan av tillhörighet - en del av helheten
- Säkerhet
- Realistiska mål och utveckling

Enligt LaMaster et al's (1998, s. 73) undersökning av idrottslärares erfarenhet av inkludering i Ohio, så är socialisering den största fördelen med inkludering av funktionsnedsatta. De menar att det finns fördelar för både elever med och utan funktionsnedsättning. Idrottsläraarna i LaMaster et al's (1998, s. 73) studie menar att deras studenter accepterar och supportar inkludering av funktionsnedsatta elever. Elever utan funktionsnedsättning börjar behandla elever med funktionsnedsättning som jämlika, vilket enligt en idrottslärare är en positiv aspekt. Effekten för de funktionsnedsatta eleverna blir att de känner sig accepterade och som en del av gruppen (LaMaster et al 1998, s. 73). Liknande iakttagelser gjorde Casebolt et al (2010) i sin undersökning, där de intervjuade idrottslärare i Pennsylvania uttryckte positiva åsikter om att elever med och utan funktionsnedsättning interagerade med varandra. Enligt idrottsläraarna så har idrottslektionerna blivit mer meningsfulla, i och med inkludering. Acceptansen av mångfald och önskan av att hjälpa varandra har växt under lektionerna.

Lamaster et al's (1998, s. 73) undersökning indikerar att det råder en otydlighet bland idrottslärare i Ohio, om elever med funktionsnedsättning utvecklar sin fysiska skicklighet och fysiska form i den allmänna idrottsundervisningen. De menar att utvecklingen av elevernas fysik kan vara begränsad vid inkludering. I undersökningen uttrycker idrottsläraarna en oro, att de inte når fram till dessa elever, och att det finns ett gap mellan den funktionsnedsattes fysiska förmåga och kamraternas. Gapet skall bli mer påtagligt när de blir äldre (Lamaster et al. 1998, s. 73). I Casebolt et al's (2010) undersökning så ser idrottsläraarna problem med att inkludera funktionsnedsatta elever. Lärarna har inte lika stora förväntningar på funktionsnedsatta elever, och några lärare uttryckte sig negativt om inkludering i avseendet att elever utan funktionsnedsättningar blir hämmade i sitt lärande (Casebolt et al. 2010).

4 Syfte

Syftet är att undersöka hur idrottslärare tolkar och ser på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen i grundskolan. Vidare så kommer idrottslärares arbetsprocesser att undersökas, med fokus på planering och genomförande. Detta för att synliggöra hur idrottslärares arbete/tillvägagångsätt kan/skulle kunna se ut inför och under idrottslektioner där fysiskt funktionsnedsatta elever inkluderas. I en skola som skall välkomna alla individer så är det också motiverat att den inkluderande arbetsmiljöns möjligheter och svårigheter undersöks. Detta för att kunna kartlägga eventuella svårigheter och belysa möjligheter med inkludering.

4.1 Frågeställningar

- Hur tolkar idrottslärare begreppet inkludering och hur ser de på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen?
- Hur kan planeringen se ut inför idrottslektioner där fysiskt funktionsnedsatta elever deltar och hur fungerar det i praktiken?
- Vilka möjligheter respektive svårigheter ser idrottslärare med inkludering?

4.2 Avgränsningar

Denna studie är avsedd att undersöka idrottslärares syn på inkludering och deras arbete mot en inkluderande undervisning, dvs. ur idrottslärares perspektiv.

Funktionsnedsättningar innefattar en rad olika funktionshämmande sjukdomar och/eller skador. I denna studie har avgränsningar gjorts och det är fysiska funktionsnedsättningar som kommer att stå i fokus för denna undersökning. Med fysiska funktionsnedsättningar menas funktionshämningar som påverkar en individs rörelseförmåga. Nedsättningen kan både vara medfödd och förvärvad, permanent eller temporär. Beroende på vilken fysisk funktionsnedsättning en individ har så kan det också vara möjligt att personen i fråga har en kognitiv nedsättning. Studien har begränsat sig till elevers rörelseförmågor och idrottslärares syn på detta, och därför är kognitiva aspekter endast en bisats i denna undersökning.

5 METOD

I detta avsnitt presenteras vilken/vilka metoder som utgjort grunden till denna studie.

5.1 Kvalitativ metod

Utifrån syfte och frågeställningar i denna undersökning så valdes en kvalitativ metod. Syftet med denna studie var att undersöka hur idrottslärare tolkar och ser på begreppet inkludering, hur arbetet inför och under lektionerna kan se ut samt vad de ser för svårigheter och möjligheter med inkludering. Enligt Trost (2010, s. 32) så är det rimligt att använda sig av en kvalitativ studie då undersökningen avser att skapa en förståelse av upplevelser och erfarenheter, vilket också denna studie haft till avseende att göra. Ett kvalitativt tillvägagångsätt bidrar till en större förståelse för hur människor resonerar och reagerar, tillskillnad från kvantitativa studier som lämpar sig bäst i statistisk mening (Trost 2010, s. 32).

Undersökningen tar fasta på variationen av de enskilda respondenternas svar, dvs. den enskildes perspektiv på inkludering i idrottsundervisningen. Studien har haft till avseende att återspegla hur respondenterna upplever inkludering i idrottsundervisningen (Kvale 1997, s. 54).

5.2 Urval

Till denna undersökning så intervjuades sju stycken idrottslärare. Kriteriet var att de skulle arbeta som idrottslärare i grundskolan. Vilka åldersgrupper de undervisade har denna undersökning inte tagit fasta på. Detta har inte ansetts vara relevant i förhållande till syfte och frågeställning.

Enligt Trost (2010, s. 137) så ska kvalitativa studier sträva efter att ha en stor variation bland undersökningens respondenter. Denna undersökning har strävat efter en jämn könsfördelning, av de sju idrottslärarna som ingår i denna studie så är fyra stycken kvinnor och tre stycken män. Vilket geografiskt område respondenterna kommer ifrån har också funnits med i urvalsprocessen. Undersökningen har strävat efter att ha representanter från både mindre ort/orter och större stad/städer. Fyra stycken (en man & tre kvinnor) av de intervjuade idrottslärarna är verksamma i städer, tre stycken (två män & en kvinna) är verksamma i mindre orter. Undersökningen har inte haft som mål att intervjua respondenter med erfarenhet av inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. Grundidéen var att samtliga idrottslärare, oavsett erfarenhet, skulle kunna svara på dessa intervjufrågor. Dock så har sex stycken av sju respondenter någon gång inkluderat en eller flera fysisk funktionsnedsatta elever. Respondenterna presenteras ytterligare under avsnitt: 6. *Resultat*.

5.2.1 Etiska aspekter

Vid den första telefonkontakten samt vid ett mejl-utskick inför intervjuerna så informerades respektive respondent om hur de kommer att bli presenterade i denna undersökning. D.v.s. att det inte kommer att framgå några namn i studien. Studien har istället använt sig av fiktiva namn. Det som undersökningen tar fasta på är ålder, kön samt verksamma år som idrottslärare. Vidare så informerades respondenterna om att de kommer bli inspelade och att den inspelade ljudfilen kommer att transkriberas för att sedan förvaras hos högskolan i Gävle. Respondenterna gavs också möjligheten att avbryta intervjun om de under några omständigheter inte skulle känna sig bekväma. På dessa punkter samtyckte alla respondenter. Vidare så har det transkriberade intervjumaterialet som redovisas i resultatdelen redigerats. Detta för att rätta till grammatiken, meningsuppbyggnaden samt för att ta bort talspråk. Risken för att respondentens identitet avslöjas samt att personen i fråga skall bli kränkt minimeras i och med detta (Trost 2010, s. 127). I citat där namn på personer, orter/städer, skolor etc. framgår, så har dessa namn redigerats och ersatts med fiktiva namn.

5.3 Datainsamlingsmetoder

Data till denna undersökning samlades in via intervjuer. Intervjuer som insamlingsmetod valdes för att kunna få en större förståelse av respondenternas upplevelser och erfarenhet. Vid intervjuer så vill forskare försöka förstå och komma åt hur respondenten tänker, handlar, resonerar och känner (Trost 2010, s. 53).

Intervjuerna i undersökningen var av halvstrukturerad karaktär. Halvstrukturerade intervjuer kännetecknas av öppna frågor där intervjuaren kan ställa sonderande frågor om det bedöms att respondenten kan berätta mer (Gillham 2008, s. 103). Enligt Gillham (2008, s. 103) är det viktigt att; samma frågor ställs till samtliga, intervjutiderna skall vara ungefär lika långa och, följdfrågor ställs om inte de relevanta underrubrikerna tagits upp - detta för att likvärdiga saker skall täckas in.

Intervjuguiden (*bilaga 9.1*) som skapades inför intervjuerna bestod av fyra delområden/frågor. Frågorna var öppna, vilket kännetecknar en halvstrukturerad intervju, och detta skapar ett större utrymme för tolkning av respondenternas utsagor. Till de fyra delområden/frågor skapades stödord/nyckelord, dessa var enbart till för intervjuaren för att kunna säkerhetsställa

att frågorna var likvärdiga för samtliga som deltog i denna undersökning (Gillham 2008, s. 110).

5.3.1 Kvales InterView

Enligt Kvale (1997, s. 20) så delas en kvalitativ intervjustudie in i sju delar. Dessa sju delar består utav;

- *Tematisering*: Syfte och problemområde.
- *Planering*: Metodval, vilket styrs av bland annat syfte.
- *Intervjuandet*: Utförning av intervjuer med en intervjuguide, ha ett reflekterande förhållningssätt.
- *Utskrift*: För att analysera materialet krävs en bearbetning. Överför materialet från talspråk till skriftspråk.
- *Analys*: Analysera det insamlade materialet. Vilken analysmetod är lämplig i förhållande till syfte, ämne och intervjumaterialets karaktär?
- *Verifiering*: Intervjuresultatets generaliserbarhet. Har intervjuundersökningen undersökt det den var avsedd att göra, i förhållande till syfte och frågeställningar.
- *Rapportering*: Rapportering av undersökning.

Dessa sju punkter har fungerat som underlag vid denna studie. Dock så har inte arbetsgången följt dessa punkter i kronologisk ordning. Punkterna går in i varandra och i vissa fall är det svårt att dra en gräns (Kvale 1997, s. 84).

5.4 Procedur

Den första kontakten med intervjupersonerna/respondenterna i denna undersökning skedde via telefon. Respondenterna informerades om intervjuarens namn, anknytning, vad undersökningen handlar om, etiska aspekter samt ungefärlig tid för intervjun. Enligt Torst (2010, s. 81) behövs inga långa förklaringar om vilken intervjuaren är som person. Därefter kom intervjuaren och respondenten överens om tid och plats för intervjun. Innan intervjutillfällena så skickades ett mejl till samtliga respondenter. I mejlet (se bilaga 9.2) framgick; information om intervjuaren (namn och telefonnummer), vilken högskola intervjuaren studerar på, det övergripande undersökningsområdet, etiska aspekter (Respondenternas namn kommer inte att visas undersökningen, de kan när som helst avsluta intervjuen, intervjuen kommer att spelas in, den inspelade intervjuen kommer att förvaras på högskolan i Gävle etc.) samt den ungefärliga tiden för intervjun. Enligt Gillham (2008, s. 30-31) så kan det hända att intervjuare glömmer bort att ge respondenterna viktig information. För att säkerhetsställa att inga missuppfattningar skett under den första kontakten via telefon så skickades ytterligare information ut via e-post. I och med utskicket kunde också respondenterna i lugn och ro läsa igenom vad intervjuen skulle komma att handla om, och i viss mån känna sig förberedda.

Vid intervjutillfällena så presenterades utskicket ännu en gång, detta för att säkerhetsställa att de verkligen tagit del av informationen. Vid intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga 9.1) som var av halvstrukturerad karaktär, vilket betyder att frågorna var öppna och gav respondenterna större möjlighet för friare tolkning. Nyckelord/stödord fanns till varje övergripande fråga för att kunna öka likvärdigheten hos respondenternas svar. Stödorden fungerade som följdfrågor om respondenterna inte spontant tog tag i den ställda frågan (Gillham 2008, s. 110). Samma frågor ställdes till samtliga respondenter och i samma ordningsföljd. Intervjuerna genomfördes med en respondent i taget, detta för att undvika att intervjuerna skulle bli röriga och att någon respondent skulle ta större plats än den andre. Gillham (2008, s. 67) förklarar att gruppintervjuer kan vara komplicerade. I en gruppintervju

kan det hända att respondenternas synpunkter inte överensstämmer med vad de i själva verket står för. Bedömningen gjordes inför denna undersökning att enskilda intervjuer skulle ge ärliga svar då det inte fanns några kollegor som kunde påverka varandra (Gillham 2008, s. 67). Vid intervjutillfället så användes ljudupptagning, detta för att intervjuaren skulle kunna gå tillbaka till intervjuerna och lyssna igenom vad som sagts, upprepade gånger. Detta minimerar risken att intervjuaren tolkar respondentens svar på fel sätt, i och med att intervjuaren kan lyssna till deras tonläge och vad som ordagrant har sagts (Gillham 2008, s. 74). Detta skedde i samtycke med respondenterna, vilket de hade fått information om inför intervjuerna. Tid och plats för intervjuerna valdes av respondenterna, detta för att de skulle få chansen att välja en miljö som de kände sig trygga i. Alla intervjuer genomfördes på respektive respondents skola, i ett rum där intervjuaren och respondenten fick vara i fred.

5.5 Bearbetning och Analysmetoder

Det insamlade materialet/data som intervjutillfällena gav valdes att transkriberas. Transkriberingen av ljudupptagningsfilerna skedde mellan 1-3 dagar efter varje enskild intervju. Detta för att inte samla intervjuerna på hög och för att processen blir enklare med intervjuerna färskt i minnet. Tolkningen av den inspelade intervjun blir lättare i och med detta (Gillham 2008, s. 168). Rent praktiskt skedde transkriberingen genom att först föra över ljudfilen från telefonen till datorn, för att sedan omvandla den till en skriftlig version i ett Word-dokument.

Den skriftliga versionen av intervjuerna transkriberades ordagrant för att sedan putsas till. Gillham (2008, s. 174) kallar detta för en redigerad version, personen som behandlar texten gör ett urval och lägger till ord i texten/meningarna för att det ska hänga samman grammatiskt.

Efter de två första transkriberade intervjuerna började en tematisk analysprocess. Till varje delområde/frågeområde som intervjuguiden innehöll identifierades teman som gick att urskilja från det insamlade intervjumaterialet. Respondenternas citat från det transkriberade materialet lyftes in i dessa temarubriker för att skapa ett överskådligt resultat av narrativen. Allt eftersom flera intervjuer transkriberats så kunde citat lyftas in i de skapta temana och/eller så kunde nya teman identifieras (Gillham 2008, s. 176). När de insamlade intervjuerna väl analyserats/tematiserats så började en skrivandeprocess och en tolkning av materialet. Trost (2010, s. 147) benämner denna process; *tre steg i arbetet med data*. Först samlar forskaren in data, i detta fall intervjusvaren. Vidare så analyseras data/intervjusvaren för att kunna hitta ett intressant mönster. I det sista steget tolkas det insamlade data/intervjusvaren.

Redovisningen av resultatet sker genom en berättandeform. Enligt Gillham (2008, s. 212-213) så innebär en berättelse i grunden att en omarbetning av intervjumaterialet utförs, så att intervjumaterialet bildar en berättelse med inslag av citat från respondenterna (Gillham 2008, s. 216). Kvale (1997, s. 181-182) beskriver detta som en fortsatt historia från de intervjuades berättelser och en rekonstruktion av respondenternas berättelser till en sammanhängande text. Texten/intervjuerna tolkas för att kunna ge en utvecklande struktur på vad som sägs i texten/berättelsen. I detta sammanhang betyder det tolkning av citat för att kunna ge en bild som inte omedelbart framträder (Kvale 1997, s. 181-182).

5.6 Reliabilitet och validitet

För att en undersökning skall ha *validitet*, så måste intervjufrågorna mäta det som är avsett att mäta. I denna undersökning anses validiteten vara god då intervjufrågorna har varit väl formulerade och väl valda utifrån frågeställningar och syfte. Intervjuer valdes för att kunna ge

en reflekterande bild över hur idrottslärare kan resonera om ämnet inkludering. Hur intervjuaren ställt sina frågor under intervjutillfällena är också av betydelse. Intervjuarens roll vid intervjutillfällena diskuteras i avsnitt 5.4 *procedur*. Detta avsnitt visar hur och var intervjuaren har ställt sina frågor vid intervjutillfällena. I samtliga fall så har detta skett på liknande sätt för att kunna ge samtliga respondenter likvärdiga förutsättningar. (Trost 2010, s. 133-134).

Vid intervjutillfällena så har ett objektivt synsätt använts. Detta för att jag som intervjuare inte skall lägga in egna värderingar, samt att intervjuarens sätt att föra intervjuerna framåt blir likvärdiga vid samtliga tillfällen. Detta menar Gillham (2008, s. 27) kan vara problematiskt, i och med att förutfattade meningar finns hos varje individ, ibland medvetna och ibland omedvetna. Dock så menar Gillham (2008, s. 27) att forskare skall ha ett öppet sinne. I denna undersökning så har intervjuaren kunnat bibehålla ett neutralt förhållningssätt, då intervjuaren endast har måttligt med erfarenhet av inkludering. Detta har gjort att intervjuaren inte har kunnat reflektera över egna erfarenheter, och därmed inte kunnat dra egna slutsatser. Intervjuaren har haft någorlunda förförståelse i samband med denna studie. Hur detta har påverkat analysprocessen är oklart, dock så har någorlunda förförståelsen varit viktig för att förstå begrepp och ämnets komplexitet.

Trost (2010, s. 133-134) menar att det är problematiskt att kunna visa läsare och andra forskare att undersökningen är trovärdig. Trost (2010, s. 134) menar att undersökningens trovärdighet ökar om intervjuaren har reflekterat över de etiska aspekterna och att de redovisas i arbetet. I metoddelen har etiska aspekter behandlats (se 5.2.1 Etiska aspekter), detta för att kunna ge läsaren en bild av hur respondenternas identiteter har behandlats.

Lantz (2007, s. 124) menar att resultatets giltighet kan styrkas genom annan forskning. Tidigare studier som behandlas i avsnitt 3 *Litteraturgenomgång* visar liknande slutsatser som detta arbete, vilket kan läsas i avsnitt 7.3 *teoretisk tolkning*.

Trost (2010, s. 131) beskriver *reliabilitet* som; Intervjuarens sätt att notera och registrera respondenternas svar och att undersökningen skall kunna visa samma resultat vid senare tillfälle.

Vid intervjutillfällena så registrerades respondenternas svar med ljudupptagning av en mobiltelefon. Detta för att intervjuaren skulle kunna koncentrera sig på intervjuguiden (se bilaga 8.1) och kunna notera eventuella kroppsliga språk. Ljudkvaliteten från intervjutillfällena har varit god, endast vid enstaka tillfällen så har inte alla ord kunnat registreras. Detta har berott på att andra oförutsedda ljud har förekommit i samband med ljudupptagningarna. I något fall har det också varit på grund av att intervjuaren och respondenten talat samtidigt. Dock så har dessa tillfällen inte varit avgörande för resultatets utfall och innehåll. Ord som inte har kunnat registreras/noteras är väl markerade i citaten under avsnitt 6 *resultat*.

Att undersökningen kan visa samma resultat vid en senare mätning är troligt, såvida inte respondenternas syn och arbetsprocess har förändrats över tiden. Trost (2010, s. 131-132) förklarar att kvalitativa studier inte är konstanta som kvantitativa studier. För att mätningen skall vara konstant så skall individer vara stabila eller statiska. Detta menar Trost (2010, s. 132) är "gallet", människor är hela tiden aktörer i en process. Detta innebär att mätningar vid senare skede kan förändras, då erfarenheter och nya situationer uppkommer (Trost 2010, s. 132).

Tillförlitligheten av resultatet diskuteras vidare i avsnitt 7.2 *Tillförlitlighet*.

6 Resultat

Det insamlade datamaterialet från intervjuerna kommer att presenteras utifrån varje enskild frågeställning. Datamaterialet har delats upp i registrerade teman för att göra resultatet överskådligt. Vidare så redovisas resultatet av denna undersökning i en löpande text/berättelse med relevanta citat av det centrala från intervjumaterialet.

Respondenterna som ingår i denna studie är:

Andreas - Manlig idrottslärare, 34 år, varit verksam som idrottslärare i: 12 år.

Bertil - Manlig idrottslärare, 53 år, varit verksam som idrottslärare i: 30 år.

Cesar - Manlig idrottslärare, 34 år, varit verksam som idrottslärare i: 8 år.

Diana - Kvinnlig idrottslärare, 34 år, varit verksam som idrottslärare i: 8 år.

Erika - Kvinnlig idrottslärare, 58 år, varit verksam som idrottslärare i: 35 år.

Filippa - Kvinnlig idrottslärare, 58 år, varit verksam som idrottslärare i: 35 år.

Greta - Kvinnlig idrottslärare, 26 år, varit verksam som idrottslärare i: nyexaminerad.

Namnen på respondenterna/idrottslärarna i denna studie är fiktiva, d.v.s. namnen i resultatavsnittet överensstämmer inte med verkligheten. Samtliga respondenter förutom Greta har tidigare erfarenhet av inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever.

6.1 Hur tolkar idrottslärare begreppet inkludering och hur ser de på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen?

Bland de intervjuade idrottslärarnas svar, på vad inkludering betyder för dem i den allmänna idrottsundervisningen, så registrerades följande temaområde: *få med i alla verksamheten/undervisningen, alla människor är lika mycket värda, att skapa förutsättningar, att alla ska känna sig delaktiga efter sina förutsättningar & en stor utmaning.*

Genomgående för samtliga idrottslärare handlar inkludering om att få med och skapa förutsättning för funktionshämjade elever att kunna delta i verksamheten och undervisningen, på lika villkor. Detta uttryckte det sig i olika formuleringar;

”Om jag bara hör på ordet så gäller det att få med i verksamheten.” – Andreas

”Inkludering, det är väl att du ska få med alla i undervisningen, på samma villkor. Få dem delaktiga på samma villkor som alla andra... i största mån... tänker jag.” – Cesar

Andreas och Cesar berättar att det är viktigt att få med eleven/eleverna i undervisningen. Cesar tycker det är viktigt att de får vara med på idrottslektionen och delta på samma villkor som alla andra elever.

Tre av de intervjuade idrottslärarna (Bertil, Andreas & Erika) trycker också på att det är viktigt att ingen lämnas utanför och att alla är lika mycket värda. Det är idrottslärarna och skolan som bär ansvaret för att inkluderingen skall fungera. I skolan skall ingen behöva känna sig utanför och det är upp till lärarna och skolan att få det att fungera. Det är upp till idrottsläraren att hitta olika vägar, så att samtliga elever kan känna att de lyckas och inte hamnar utanför;

”Inkludering, jag har faktiskt inte funderat men det är ju att alla människor är lika mycket värda, och de ska vara med på sina förutsättningar, verksamheten skall kunna bedrivas oavsett vilka som är med. Inkludering för mig är ALLA. Alla som är med.” – Bertil

”Att de är med, som idrottslärare gäller det att skapa förutsättning, så att de kan vara med och kan lyckas, sen kanske inte alltid på samma sätt. Efter en lektion skall de känna att de varit med, att de har gjort och att de har kunnat.” – Andreas

”... så är man med klassen på idrotten, och min uppgift som lärare är att se till att alla når målen, och att den här eleven som har en begränsning i någon funktion... har möjlighet att delta i undervisningen efter sin förmåga. Att jag som lärare... hitta olika vägar att nå målet.” – Erika

Idrottslärarna (Bertil, Andreas och Erika) belyser vikten av att idrottslärare tar sitt ansvar, för att få med alla elever under idrottslektionerna. Det går inte att lägga ansvaret på eleven som inkluderas, och tro att den personen skall kunna känna sig delaktig utan ett engagemang från idrottslärarna.

Två idrottslärare (Bertil & Greta) förklarar att alla elever/människor är med på idrottslektionerna utefter sina förutsättningar. Alla människor/elever har någon form av begränsning, och därför är det svårt att placera elever i något fack. Alla elever har sina egna egenskaper/förmågor och därför gäller det att se varje person;

”Jag kan ibland känna att i ämnet så har vi alltid nedsatta förmågor. Sen märks det kanske inte lika väl. Har du motoriska problem så kan man säga att du har ett fysiskt handikapp, kanske.” – Bertil

”Alltså vi har ju alla, alla är med på sina villkor, alla elever som är med.” – Greta

Bertil och Greta menar att det inte går att dra tydliga gränser mellan vilka elever som har nedsatta rörelseförmågor och inte. De är tydliga under sina intervjuer att alla elever har sina egenskaper/förmågor/nedsättningar, och att det inte går att stirra sig blind på en elev. Dock så poängterar två idrottslärare (Andreas & Erika) att det är okej att misslyckas någon gång ibland. Även om idrottslärare skall sträva efter att alla elever får känna delaktighet och att de uppnår målen, så är alla mänskliga emellanåt. Det leder till nya erfarenheter i slutändan;

”... det har varit målet för mig, sen kanske jag inte alltid har lyckats. I början glömmet du bort, javisst ja.” – Andreas

”... sen kanske jag inte når målen varje lektion, det tycker jag är viktigt att lyfta fram, du är ingen übermensch.” – Erika

Andreas kommentar indikerar att det krävs träning, desto mer erfarenhet du får desto säkrare blir du. Erika tycker det är viktigt att komma ihåg att idrottslärare inte är övermänskliga. Idrottslärare och lärare generellt jobbar hårt för att alla skall lyckas, dock så kan det vara svårt att lyckas varje gång.

Erika tycker också att en väsentlig del i en inkluderingsprocess är att den fysiskt funktionsnedsatta eleven själv är mottaglig och positivt inställd. Det krävs att både idrottsläraren och eleven som inkluderas i undervisningen arbetar tillsammans för att nå målen. Utan ett arbete från båda sidor fungerar inte inkluderingen, både idrottsläraren och den inkluderade eleven måste vara med på tåget;

”Det bygger väldigt mycket hos den eleven själv. Hur mycket man vill och det här med att man får lyckas. Går man till lektionen och bara misslyckas då vill man kanske inte komma till lektionerna sen. Jag måste ju ha honom eller henne med mig, det funkar ju inte annars.” – Erika

För att eleven som inkluderas skall få lyckas så krävs ett samarbete menar Erika. Hon menar att om inte eleven är sammabetsvillig så fungerar det inte. Det är också upp till idrottsläraren att försöka få eleven engagerad.

Under intervjuerna med idrottslärarna så framgick inga negativa kommentarer gentemot inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. I samtliga fall var det positiva jargonger som präglade deras förklaringar av inkludering. Flera stycken idrottslärare (Andreas, Diana & Filippa) nämnde personlig/professionell utveckling som en effekt utav inkludering och/eller att det är intressant och trevligt att inkludera elever i idrottsundervisningen;

”Det är intressant att jobba med en sådan elev, det är kul, du får tänka till lite och det har du med sig senare. Jag har gjort det en gång, i bästa fall har man blivit en bättre lärare...” - Andreas

”... utvecklar i alla fall kunskaper om barn med speciella behov. Det gör jag. Ibland kan jag tänka att jag blir mer noggrann med min planering, för jag måste ha koll. - Diana

”jag tycker det är trevligt att... det kan vara lite bra ibland, att det blir lite annat. Det går i sitt gamla vanliga [...] hela tiden. Jag säger inte att det är bra att det är elever som gör illa sig eller det händer någonting, för det är det inte.”- Filippa

Både Andreas och Filippa uttrycker ett intresse för att inkludera fysisk funktionsnedsatta elever i idrottsundervisningen. Andreas tycker det är utvecklande att undervisa elever med fysiska funktionsnedsättningar. Han menar att som lärare utvecklas han av sådana situationer och det hjälper honom att skaffa erfarenheter och kanske bli en bättre idrottslärare. Filippa tycker det är bra om det händer något nytt, att det inte är den gamla vanliga vardagen hela tiden. Filippa menar inte att det är bra att elever kanske bryter benet på en skidsemester och kanske får en temporär skada. Dock så menar hon att om det händer så är hon beredd. Diana menar att inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever gör henne mer fokuserad. Enligt henne så krävs det en noggrannare planering inför idrottslektioner där inkludering äger rum. Diana lyfter också fram att hon utvecklar kunskap om barn med speciella behov, vilket kan vara användbart vid senare tillfällen.

Andra idrottslärare (Bertil, Erika & Greta) förklarar att det är viktigt att dessa elever är med fullt ut, och att skapa en förståelse hos samtliga elever för hur samhället ser ut;

”Alla människor finns i samhället, de är i vårt samhälle... då ska de inte, då är de med. Jag känner så här - då ska det mycket till för att de inte ska vara med. Det utvecklar mig som lärare.” - Bertil

”... och då gäller det hela lektioner, inte bara... en lite del av den [...] utan han är med...” - Erika

”... att alla får vara med på sina villkor... så att jag inte begränsar någon för någonting. Du får vara med som du är och inte... så att ingen lämnas utanför på grund av olika anledningar.” - Greta

Bertil framhäver mångfalden av elever i hans idrottsundervisning. Han menar att det är bra om idrottsundervisningen representerar hur samhället ser ut i stort. Att eleverna lär sig från början hur det ser ut i samhället och att de är beredda på vad som kan väntas senare i livet. Bertil framhäver också att han utvecklas som lärare vid inkludering. Erika och Greta tycker det är viktigt att eleverna som inkluderas är med fullt ut på idrottslektionerna och inte lämnas

utanför. Greta lyfter fram att alla elever oavsett rörelseförmåga skall få vara med på sina villkor.

6.2 Hur kan planeringen se ut inför en idrottslektion där fysiskt funktionsnedsatta elever deltar och hur fungerar det i praktiken?

Detta avsnitt delas in i fyra huvudområden: *Planering, Dialog/samarbete, i praktiken och förutsättningar*. Områdena; *Planering, Dialog/samarbete och i praktiken* innefattar metoder/tillvägagångsätt som idrottslärarna arbetar efter för att kunna få en bra inkluderingsmiljö. Förutsättningar presenteras i ett eget avsnitt för att tydliggöra vad idrottslärarna anser behövas för att inkluderingen skall fungera optimalt, d.v.s. för att deras arbetssätt/tillvägagångsätt skall fungera. Att dialog/samarbete har fått ett eget avsnitt är på grund av att det inte har gått att dra en tydlig gräns. Dialog/samarbete har varit ett tema som figurerat i både planering och i praktiken.

6.2.1 Planering

Vad gäller hur planeringen kunde se ut inför en idrottslektion, där inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever ingick, så registrerades följande temaområden: *tiden/schemaläggning, bakgrundsfakta, anpassning och samarbete med kollegor*.

Schemaläggning och tid för planering är två viktiga aspekter

Två idrottslärare (Erika & Andreas) nämner att schemaläggning av idrottslektioner där elever inkluderas är en viktig aspekt. Dock av olika anledningar.

Enligt en idrottslärare (Erika) är det viktigt att tänka på hur lektionen skall ligga under dagen, det handlar om att underlätta för dessa elever att kunna delta i den allmänna idrottsundervisningen. Enligt idrottsläraren så finns det två aspekter att ta hänsyn till inför schemaläggningen av lektionen; stress och energi;

”... i alla fall tycker jag är viktigt... för hans del och alla barn när det gäller inkludering. när ligger lektionen på dagen, jag tror det är bra när det ligger på morgonen, första lektionen. De kan ha ätit någonting i alla fall förhoppningsvis hemma, de kan byta om hemma, och då blir det ett problem mindre för dem, ett stressproblem mindre...” – Erika

I och med detta så tar Erika hänsyn till att eleven som exempelvis har någon fysisk funktionsnedsättning inte behöver känna någon stress inför uppgiften att snabbt byta om i omklädningsrummet inför idrottslektionen. Vidare så nämner Erika att idrottslektioner där elever inkluderas, som är schemalagda strax före lunch, inte är optimalt. Idrottsläraren menar att det kan var svårare att ta instruktioner när de är hungriga, och förespår därför att lektionen skall ligga först på dagen.

För att skapa mindre stress, vid ombyte efter idrottslektionen, så förespråkar Erika också kläder som det snabbt går att dra av och på;

”... och då brukar jag säga till föräldrarna så här, det gäller alla barn; det ska vara dra av och dra på kläder – drar av och drar på – enkla gymna kläder.” – Erika

Det är inte enbart elever med fysiska funktionsnedsättningar, enligt Erika, som kan känna stress inför miljön i omklädningsrummet. I och med att eleverna har kläder som snabbt går att dra av och på, så bidrar det till att flera elever möjligtvis känner sig mindre stressade.

Andreas förespråkar också att schemalägga lektionen först på dagen när en elev inkluderas. Dock av andra anledningar. Enligt honom så beror det på att det tar längre tid att förbereda och anpassa övningar vid inkludering av fysiskt funktionsnedsatta;

”... det behövs en stund före, du behöver tid, du behöver tid innan lektionen för att förbereda. Det går inte att köra lektion på lektion. I så fall ska den ligga först så du kan åka hit lite tidigare... Och så lade jag schemat också.” – Andreas

Enligt Andreas så tar det längre tid att förbereda inför en sådan lektion. Det krävs mer eftertänksamhet och det tar längre tid att skapa möjligheter till val för den här eleven. Det handlar om att hinna anpassa lektionen så att eleven som inkluderas också får möjligheten att delta på sina villkor. Dock så menar Andreas att det kan ha berott på bristen av kunskap i början;

”... kanske var en ovana från min sida. Jag hade inte kunskapen heller från början hur jag skulle göra... så att det tog länge tid så att planera.” – Andreas

Detta tyder på att erfarenhet kan ha en betydelse för hur mycket arbete som ligger bakom att ”ställa i ordning” en idrottssal. Att skapa olika alternativa val för eleven som inkluderas kan vara tidskrävande, dock så skapar idrottslärare en ”erfarenhetsbank” och detta kan underlätta senare arbete.

Kunskap om eleven och dess rörelseförmåga är viktigt för idrottslärarna. Inför idrottslektioner är det fyra idrottslärare som nämner att det är relevant att få kunskap om eleven och dennes eventuella rörelseförmåga. Detta för att de på bästa möjliga sätt skall kunna planera lektionerna. Att de känner till elevens/elevernas egenskaper gör det möjligt att anpassa övningar så att eleven/eleverna känner sig delaktig/delaktiga;

”Det är ju så här; förutsättningen är att jag måste veta, vad de kan, vilka möjligheter finns det.” – Bertil

”... Vad kan jag ha för alternativ. Det är lite grann så. Okej vad kan den här killen eller tjejen göra, jaha det här kan jag göra, det här går jätte bra, men den här biten kanske inte går så bra...” – Filippa

Bertil och Filippa menar att bakgrundsfakta, dvs. den inkluderade elevens egenskaper och rörelseförmåga, skapar förutsättningar för att den här eleven skall känna delaktighet under idrottslektionen.

Två andra idrottslärare (Andreas & Diana) går ett steg längre och nämner olika institutioner som hjälpmedel för att få fram information om eleven. De tar hjälp av institutionerna dels för att veta mer om eleven, dels för att som idrottslärare veta vad de kan ställa för krav samt hur idrottsläraren skall gå tillväga;

”... det var dels samtal med... han hade en sjukgymnast... att samarbeta med rehab träningen som han hade i G, de kom och visade på vilka krav som jag kan ställa också, det tyckte jag var bra.” – Andreas

”... även bjudit hit det specialpedagogiska institutet i G ... jag som idrottslärare kan begära hit honom och det är gratis. Och då har han gjort så att han har kontakt med habilitering också... så... när jag har haft en ny elev så har jag bjudit hit honom, och så

har elevens sjukgymnast från rehabiliteringen kommit och så har vi tillsammans gått igenom; det här kan eleven klara av... och... så har jag även fått tips av sjukgymnasten.” – Diana

Enligt idrottslärarna Andreas och Diana finns det hjälp att få. Dessa institutioner kan ge idrottslärare möjlighet att lyckas inkludera dessa elever på ett bra sätt. Detta genom att få tips av professionella yrkespersoner som kanske dagligen arbetar med dessa frågor. Detta kan bidra till att idrottslärare känner sig säkrare i sina roller, när det handlar om inkludering. De kan exempelvis få feedback på hur arbetet med eleven har gått hittills och vad de kan tänka på i framtiden. Idrottsläraren Diana lyfter också fram föräldrarna som ett bollplank, att föra en dialog med föräldrarna leder till att arbetet underlättar.

Anpassning är ett nyckelord vid inkludering

Anpassning är ett begrepp som används av samtliga idrottslärare under intervjuerna, i någon form. Anpassning enligt idrottslärarna är något viktigt i idrottsundervisningen för att kunna få med samtliga elever. Att samtliga elever klarar av att delta på lektionerna utifrån sina villkor är ett måste. Därför krävs någon form av anpassning menar idrottslärarna.

Idrottslärarna Andreas, Bertil & Cesar pratar i sina intervjuer om att anpassa momenten/övningarna, så att den fysiskt funktionsnedsatta eleven får chansen att delta under idrottslektionen;

”... vanlig hinderbana tillexempel, så fick jag göra så att han kunde köra med rullstolen, och ändå liksom, vissa moment bytte jag ut, så att han fick göra någonting annat bredvid, men ändå så att han kunde köra med i hinder banan... om jag har en cirkelbana, så får de välja på två sätt, och då var det ett sätt som han kunde göra då, men då var det upp till var och en att välja, för och tränar samma sak...” – Andreas

”Det jag tänker på är att de skall vara med i det vi gör. Naturligtvis så blir ju vissa moment svårare om de är med, men då får man anpassa momentet efter den här personen så att hon eller han kan vara med och delta.” – Bertil

”... kanske lägga in vägval och alternativ om de ska köra en hinderbana... att få välja två olika vägar... och då får alla elever göra det, att hoppa över eller springa runt plinten ett varv... – Cesar

Idrottslärarna Andreas och Cesar pratar här om att skapa flera alternativ under samma moment/övning. Då är det upp till varje elev vilken väg den vill ta. Ett alternativ är tänkt att vara just för den elev som har en fysisk funktionsnedsättning eller nedsatt rörelseförmåga. Så att den eleven också kan genomföra hinderbanan. På detta sätt skapar de vägar där alla elever själva får känna efter; vilken väg passar mig bäst och vilket alternativ utmanar mig mest. Att idrottslärarna Andreas och Cesar väljer att nämna att alla elever själva får välja vilken hinderbana de vill utföra tyder på att de inte pekar ut den fysiskt funktionsnedsatta eleven. Bertil berättar att han anpassar hela momentet efter eleven med en nedsatt rörelseförmåga. Han menar att vissa moment är svårare för den här eleven och anpassar därför efter personen med nedsatt rörelseförmåga. Erika är inne på ett liknande spår under sin intervju, hon anpassar hela sina moment och övningar efter eleven som har fysisk funktionsnedsättning eller nedsatt rörelseförmåga. Enligt Erika så leder detta till att alla elever får chansen att känna sig nöjda efter idrottslektionen. Hon förklarar detta genom att använda sig av de fiktiva namnen Bosse (nedsatt fysisk förmåga) och Kalle (”en elev som har det lätt för sig”);

”... och då är det valet av dans som jag väljer. Om jag väljer gå-danser... då kan han vara med jätte bra, om jag väljer hopp- och spring-danser så är det svårare. Alla delar som jag väljer... väljer jag och planera efter honom så kommer alla elever tycka att det har varit en bra lektion... och de går därifrån nöjda. Men om jag planerar efter den elev som har det väldigt lätt för sig, då kommer flertalet elever gå därifrån och tycka att det har varit en svår lektion och kanske inte alls så bra. Så att det som passar Bosse passar alla. Men det som passar Kalle passar absolut inte alla.” – Erika

I detta fall menar Erika att alla elever inte har lika ”lätt” för sig under idrottslektionen. Alla elever är olika med olika förmågor och egenskaper, det gäller att hitta en väg att gå så att alla elever känner sig nöjda efter en idrottslektion. Därför väljer Erika att planera sina moment och lektioner efter Bosse (elev med nedsatt fysisk förmåga) och inte Kalle (”en elev som har det lätt för sig”). På detta sätt minimeras risken att flera elever skall känna att lektionen har varit för svår och att de är missnöjda. Idrottslärarna Greta och Filippa har ett liknande tankesätt, de menar att som idrottslärare så lär man känna sin grupp. I detta fall menar de att det inte spelar någon roll om det inkluderas fysiskt funktionsnedsatta elever. De anpassar alltid sina lektioner oavsett om inte någon elev inkluderas.

Diana poängterar vikten av att inte bara idrottslärare skall anpassa moment och övningar. Det krävs att alla elever som är med på idrottslektionen måste anpassa sig. Alla elever måste tänka till när det är en lektion där en fysiskt funktionsnedsatt elev inkluderas;

”... klasskamraterna som är med måste också, det är ju inte bara jag som anpassar lektionen. De måste också, på ett sätt anpassa sig till - nej men nu är han med, tänk på att det absolut inte får komma en hård boll på hans huvud, för han har ingen hand att skydda sig med. Att de måste vara väldigt... eller tillmötesgående och tänka till...” – Diana

Diana menar att det krävs en anpassning av samtliga elever. De måste tänka efter under olika moment och övningar för att inte skada eleven som har en nedsatt rörelseförmåga. Det kanske inte går att kasta lika hårda kast till eleven som inte har någon hand att skydda sig med. Andreas och Cesar nämner att det inte bara är traditionella lektioner som måste anpassas. Utan det kan handla om utflykter och friluftsdagar också. Enligt Cesar är det viktigt att komma ihåg sådana saker, så att utflykterna inte blir drabbade på något sätt. Det handlar om att den här eleven skall kunna vara med och delta på alla aktiviteter;

”... när vi skulle ut på en utflykt och gå en sväng, då får vi ta en väg där det går att åka rullstol... vi hade tänkt tagit en annan väg, sen kom vi på javisst ja han måste också kunna ta sig fram. Det blir sådana saker du får vara med på hela tiden.” – Cesar

Enligt Andreas kan också friluftsdagar anpassas. I detta fall enbart för klassen där den fysiskt funktionsnedsatta eleven ingår;

”Sen var det vissa friluftsdagar, då kunde inte klassen vara med, då gjorde vi så att klassen fick göra saker som fungerade för honom. En friluftsdag anpassade vi för honom. För den klassen han går i.” – Andreas

Anpassning av material/resurser är något som Andreas och Bertil nämner under sina intervjuer. Andreas säger att han inte har köpt in något speciellt material för att lyckas med inkludering av en rörelsenedsatt elev. Dock så menar han att det finns hjälp att få, om det skulle vara något speciellt material som han skulle vilja få tag på;

”... men sen gäller det att ringa, man kan få bra hjälp. Vi ordnade sit-skis i slalombacken, alltså det går att ordna.” – Andreas

Andreas menar att det gäller att ligga på om det är något speciellt material, utöver de ”vanliga” idrottsredskapen, som behöver lånas. I detta fall sit-ski, så att eleven som sitter i rullstol kan vara med på en utflykt till slalombacken och kunna åka skidor som de andra eleverna.

Idrottsläraren Bertil har inställningen att alla skall kunna nyttja materialet som köps in till idrottssalen. Han menar att materialet skall vara lämpligt för alla elever, det går inte att använda sig av matchbollar som det var förr i tiden;

”de material jag försöker köpa in anpassar jag efter att alla kan vara med. Är det bollar så är det bollar alla kan ha. Det är upp till hos lärare att köpa material som passar alla. Backar vi tillbaka banden när jag gick i skolan 30-40 år sedan, så hade vi bollar som man inte kan ha idag. Det var matchbollar i handboll, fotboll, volleyboll och basket... det går inte att använda idag. Det är mycket mjuka bollar, ballonger.” – Bertil

Bertil menar att det är idrottslärarnas uppgift att försöka anpassa materialet så att alla elever kan känna delaktighet i idrottsundervisningen. Idrottslektionen är till för alla och därför kan idrottslärare inte enbart anpassa materialet utefter eleven som har svårigheter. Enligt Bertil så ska material som känns pedagogiska och är lämpliga för alla införskaffas.

6.2.2 Att samarbeta och föra dialoger underlättar arbetet

Att föra dialoger med de elever som har en nedsatt rörelseförmåga är något flera idrottslärare nämner. Dessa dialoger kan vara inför eller under idrottslektionerna. Enligt idrottslärare Andreas, Cesar, Diana, Filippa och Greta så hjälper det att prata med eleverna, att föra en dialog inför och under lektionerna. De menar att elever med fysiska funktionsnedsättningar mycket väl vet vad de klarar av och kanske vilka moment som de har svårare med;

”... utan oftast frågar jag eleverna själva... nu ska vi göra det här, så förklarar jag för dem, eller nästa lektion ska vi göra så här, har du några förslag, hur vi ska göra för dig. För då får eleven själv vara med och berätta - det här tror jag att jag skulle klara av... inte det här... de är jätte duktiga på att berätta själv, som när vi spelar brännboll - jag kan väl få mina egna fyra konor att åka runt så hinner jag precis som dem andra.” – Diana

”... Ibland vet de själva, de är så medvetna och duktiga, jag kan prata med dem. Det beror på vilken nivå de är på... många vet vad de kan göra istället och vad de vill göra lite så där, sen får man styra och trycka på vissa grejer...” – Filippa

”... men det är viktigt att ha dialoger, han är jätte bra att prata med, han har mycket förslag själv... jag kan göra så där i stället... ibland kanske vi inte tror det är något, men det här blir tufft liksom... men det här fixar jag säger han... jag kan göra så eller så istället...” – Cesar

”Vad tror du Rickard om vi gör så här och så här, fungerar det då.” – Andreas

Här lyfter idrottslärarna Andreas, Cesar, Diana och Filippa fram vikten av att prata med eleverna som inkluderas. Idrottslärare Cesar, Diana och Filippa menar att eleverna är duktiga och att de känner sina kroppar bäst själva. Därför är det viktigt att föra en dialog med eleverna om hur de på bästa sätt skall kunna delta under momenten/övningarna. Enligt idrottslärarna så kommer de med idéer själva hur övningarna kan anpassas, så att de kan delta på lika villkor

som sina klasskamrater. Cesar menar att det kanske inte är lätt alla gånger att veta exakt vad den här eleven kommer att klara av på grund av sin nedsatta rörelseförmåga. Därför är dessa elevers förslag på hur övningarna kan anpassas och om redan anpassade övningar fungerar ovärderliga.

Greta som inte har någon direkt erfarenhet av inkludering av just fysiskt funktionsnedsatta elever tror att det hjälper med att prata med eleverna;

”... men jag tycker ändå att i den här åldern så har eleverna koll på vad de kan och vad de inte kan, de vill vara med och hitta lösningar mycket själva. Så bara jag pratar med dem innan i så fall, så tror jag att det inte skulle vara något problem” – Greta

I detta fall tror Greta att det hjälper att prata med eleverna. Att involvera eleverna i anpassningsprocessen skapar förutsättningar för att alla elever skall kunna delta i idrottsundervisningen. De får själva vara med och hitta lösningar, det skapar förutsättning för att eleverna kommer med egna idéer som resulterar i bra anpassning.

Filippa tycker att kontakten med föräldrarna är viktig. Att ha en god kontakt med dem skapar bra förutsättningar för eleverna;

”... framförallt kan du ha kontakt med föräldrarna. Föräldrarna brukar höra av sig om det är... någon skada som har skett – vad ska vi göra osv. Då kan du samarbeta med dem, och att jag bestämmer lite att... hemarbete eller vad de kan göra på hemmafronten och på fritiden, som komplement på vad jag kan erbjuda.” – Filippa

Filippa menar att det är bra att ha en god kontakt med föräldrar när någon elev har skadat sig. Att de tillsammans kan komma överens om ett program för att den här eleven skall kunna må så bra som möjligt. Det kan vara så att eleven behöver utföra vissa uppgifter i hemmet och då är det bra att ha en god kontakt med föräldrarna för att få eleven på rätt spår.

Enligt Andreas så kan nära kontakter med föräldrarna och sjukgymnasten innebära en närmare relation till denna elev;

”... rätt eller fel, jag tar nog mer hänsyn till hans begräsningar. För jag ser inte att andra har begräsningar. [...], i och med att jag hade så bra kontakt med rehab, sjukgymnast och föräldrar, så det blir en nära kontakt med de eleverna.” – Andreas

Andreas tar kanske mer hänsyn till den fysiskt funktionsnedsatta elevens begräsningar på idrottslektionerna. Detta skall bero på att han etablerat en nära kontakt med människorna runt omkring denna elev. Dock så vet inte Andreas om det är rätt eller fel att ta mer hänsyn till denna elev under idrottslektionerna. Han menar att det lätt blir så när en elev med påtagliga fysiska funktionsnedsättningar inkluderas, dennes begräsningar är mer synligare än andras.

Enligt Cesar så är samarbetet med kollegorna en viktig del av arbetet mot inkludering och anpassning av idrottslektioner. I planeringen inför idrottslektioner brukar han samtala med flera idrottslärare på skolan. På Cesars skola så har de alltid två klasser och två idrottslärare samtidigt under en idrottslektion. Detta ger goda möjligheter för samarbete emellan dessa idrottslärare;

”Vi brukar träffas och pratas innan ett visst moment då vi kör planeringen. Hur gör vi just här, för dem här eleverna... hur får vi till det här på ett bra sätt. Vi får göra lite annorlunda ibland men de flesta grejerna flyter på ganska bra.” – Cesar

Med två stycken idrottslärare under samma idrottslektion ges möjligheter att kunna hitta bra lösningar tillsammans med andra. Det bidrar till att idrottslärarna utbyter idéer och leder i bästa fall till kunskapsutveckling. I kampen mot att hitta lösningar och alternativ för dessa elever tycker Cesar att samarbete kollegor emellan är ett bra alternativ.

6.2.3 I praktiken

Under intervjuerna med idrottslärarna så noterades sex temaområden för hur idrottslärares arbete i praktiken kunde se ut vid inkludering av fysiska funktionsnedsatta elever.

Temaområdena var följande: *alla individer och grupper är olika, alla elever skall kunna delta och utvecklas, rörelsenedsatta elever skall inte bli utpekade, assistentens roll under idrottslektionen och i idrottssalen.*

Alla individer och grupper är olika

Några idrottslärare nämnde i intervjuerna att alla elever är olika och att det därför inte går att applicera samma planering för samtliga klasser/grupper. Det kan vara skillnader mellan de rörelsenedsatta eleverna samt att det finns skillnader mellan alla elever som ingår i en klass/grupp.

Enligt Cesar så finns det skillnader på hur en fysiskt funktionsnedsatt elev inkluderas. Detta skall bero på hur problematiken ser ut runt den inkluderade eleven. Cesar som har inkluderat två stycken elever med fysiska funktionsnedsättningar menar att det är en stor skillnad emellan dem;

”det är väldigt mycket upp till... nu när vi har två väldigt olika elever, som vi har just nu, så märker jag stor skillnad på hur mycket de kan. Ena killen är med på precis allting... han simmar fast han inte kan röra sig från midjan, alltså klockrent...” - Cesar

Cesar menar att även fast elever har en fysisk funktionsnedsättning så behöver det inte betyda att han eller hon inte klarar av saker och ting. Att lära känna eleven och elevens egenskaper är ett måste. I den här elevens fall, som är förlamad från midjan och ned, så kan han vara med på allting under idrottslektionerna. Dock så poängterar Cesar att så är inte fallet med varje elev;

”... det är svårt med en som är så otroligt handikappad... sitter och knappt kan kommunicera. Han kan röra fingrarna jätte lite och då är det tufft att få med på... men han är alltid med och byter om jämnt... men han gör det absolut så mycket han kan och försöker... det är svårt med mycket saker.” – Cesar

Cesar uttrycker en oro, att det är svårt att få med alla elev med fysiska funktionsnedsättningar. I fallet med eleven som inte kan kommunicera och endast kan röra fingrarna ytterst lite så är det svårare att få med eleven. Dock så menar Cesar att det är viktigt att de är med och gör vad de kan. Alla elever med någon rörelsenedsättning är olika och klarar av olika mycket. Det viktigaste är att de får vara med och delta.

Enligt Filippa så är elever med fysiska funktionsnedsättningar precis som alla andra elever. Hon menar att det finns skillnader i vilken idrottsklass hon än leder och så kan det finnas personer som inte kan röra sig på samma sätt;

”... det kan skilja sig i fråga att personen inte kan rörs sig på samma sätt, men jag menar... jag sätter inte den personen i ett hörn bara, och låter den stå kvar där, utan det gäller att få i gång det hela. Många kamrater är ju fantastiska ibland och hjälper varandra och så där. Det måste jag säga.” – Filippa

Under Filippas lektioner gäller det att aktivt försöka få med eleverna som kanske inte har samma rörelseförmåga/egenskaper som de andra. Det går inte att bara låta dem stå bredvid, som idrottslärare är det viktigt att aktivt för att alla elever skall få känna delaktighet. Filippa menar också att övriga klasskamrater kan vara ett bra verktyg att använda, eleverna kan hjälpa varandra under lektionerna, så att alla får känna sig som en del av helheten. Att eleverna hjälper varandra att bli delaktiga under idrottslektionerna tycker Filippa är fantastiskt.

Enligt Bertil så gäller det att försöka hitta lösningar/alternativ i praktiken för att få lektionerna att fungera. Det är inte alltid den ursprungliga idéen fungerar och då gäller det att komma på nya alternativ under lektionens gång;

”... jag har ett syfte med det jag ska göra, sen kan jag under lektionens gång - men vänta nu det här funkar inte så bra... men vad är syftet med dagens lektion, fungerar det inte på något sätt så får vi göra något annat.” – Bertil

Som idrottslärare så måste det finnas reservplaner i bakhuvudet, utifall om den ursprungliga planeringen inte skulle fungera. Enligt Bertil så hjälper det att tänka tillbaka på lektionens syfte och därigenom försöka komma på andra alternativ. Finns det ett syfte med idrottslektionen, så finns det en rad olika alternativ för att uppnå det.

Alla elever skall kunna delta och utvecklas

Några idrottslärare uttryckte sig att det är viktigt att alla elever får vara med på idrottslektionerna. Och att det är upp till idrottslärarna att se till att detta sker i praktiken. Bertil påstår att det inte ska vara svårt att få med alla. Han menar att det främst beror på vilken attityd idrottslärare har;

”... sen är det vilken syn man har som lärare... vilken attityd du har ... och jag känner så här... är du med och har deltagit, då är du minst godkänd. Det är upp till mig som lärare att hjälpa eleverna.” – Bertil

Bertil tror att det är mycket upp till idrottslärarna hur inkluderingen fungerar i praktiken. Har idrottslärare inställningen att alla elever skall vara fotbollsproffs under en lektion där fotboll står på schemat, då blir det svårt. Bertil anser också att det är viktigt att få med övriga elever, att se till att alla förstår att alla måste kunna vara med och delta;

”... att elevens kamrater förstår, vi är med på lika villkor, alla skall kunna delta. Och den nya läroplanen är väl ännu mera tydlig på att alla skall kunna vara med på lika villkor.” – Bertil

För att inkludering skall fungera i praktiken behövs det också en förståelse från samtliga elever. Bertil menar att det inte går att utföra en del övningar, då alla elever inte har lika förutsättningar. Det krävs anpassningar då alla individer har olika egenskaper och det måste alla elever förstå.

Andreas, i sin intervju, är tydlig på punkten att alla elever måste få den uppmärksamhet de behöver. Det går inte enbart att uppmärksamma eleven som har en fysisk funktionsnedsättning utan det finns fler under en idrottslektion;

”Jag måste se alla eleverna, jag menar det var en stor klass. Vi var 28 elever som mest i den klassen och alla måste få den uppmärksamhet de behöver.” – Andreas

Enligt Andreas så går det inte att enbart se eleverna med nedsatta rörelseförmågor. Det måste finnas en slags balans där emellan, där alla elever får den tid och uppmärksamhet de behöver

av idrottsläraren. Idrottsläraren skall finnas till för samtliga elever under idrottslektionen oavsett rörelseförmåga.

Erika ger i sin intervju ett konkret exempel på hur hon arbetar med inkludering och hur hon använder sig av eleverna i praktiken för att få med eleven som inkluderas;

"... också säger jag så här; Att nu gör vi så här att... Bosse, Lisa och Kalle ni kommer, för ni ska få en special uppgift. Och då är det Bosse, han är den som behöver inkluderas eller som är inkluderad och Lisa och Kalle är två stycken som är ganska starka elever. Då kan de få uppgiften; ni får 20 rockringar de här 20 rockringarna får ni placera ut precis var ni vill i salen, varsegoda, då har Bosse fått en egen uppgift och han behöver inte fokusera på allt det här bullret och smallret som är runt omkring... och sen kanske inte det funkar när han är 14, men jag tror att Bosse kan få en specialuppgift, han blir... han får något extra." – Erika

För att få den fysiskt funktionsnedsatta eleven delaktig under idrottslektionen, menar Erika att idrottslärare kan använda sig av eleven när exempelvis en hinderbana skall skapas. På detta sätt så blir eleven delaktig i uppbyggnadsprocessen och det leder till att eleven kan komma med sina förslag på hur banan kan fungera. Hon menar också att eleven som inkluderas blir mer fokuserad på lektionen och inte allt som händer runt omkring. Detta kan bidra till att eleven känner sig mer fokuserad på lektionens uppgifter. Att Erika delar in dessa personer (Bosse, Lisa och Kalle) medvetet är ingen slump. Detta bidrar till att eleven med fysisk funktionsnedsättning känner sig delaktig, samtidigt som Erika menar att Bosse (den fysiskt funktionsnedsatta eleven) aldrig skulle ha blivit vald om de fick välja själva;

"... de får aldrig välja. Aldrig någonsin. Gå ihop två och två, det är förbjudet alltså. Det säger jag till studenterna också. Det är den värsta kommentaren man kan säga, för det är ingen som vill vara med Bosse." – Erika

För att få eleverna som inkluderas delaktiga under idrottslektionerna, så måste idrottslärare dela in eleverna själva i par eller grupper. Erika menar också att alla elever tjärnar på att få vara med olika klasskamrater. Enligt henne så utvecklas eleverna som människor om eleverna är med sina jämlingar och när de är med elever som är "bättre". Variation ger utveckling och Erika ser inte vad syftet skulle vara att eleverna skulle få välja lag/grupper själva. Hon menar att alla måste få lyckas på idrottslektionerna, och detta blir svårt om de får välja själva.

Rörelsenedsatta elever skall inte bli utpekade

Att elever med fysiska funktionsnedsättningar inte blir utpekade är något Cesar, Diana och Erika lyfter fram. Det är viktigt att inte peka ut en rörelsenedsatt elev som idrottslärare och det är något som idrottslärare måste tänka på under idrottslektionerna.

Cesar tycker att idrottslärare måste anpassa lektionerna så att ingen elev som inkluderas blir utpekad;

"... anpassa kan man göra, så att det inte blir utpekande också, det får jag vara lite försiktig med. Sen är det mycket upp till hur stort handikappet är också..." – Cesar

Enligt Cesar så kan icke anpassade lektioner innebära att elever känner sig uttittade. Detta på grund av att han eller hon inte har samma förutsättningar att delta under övningar som övriga elever. Tanken är att om alla kan delta på samma villkor, så blir ingen utpekad. Cesar menar också att det har betydelse för hur stor nedsättningen är. I en del fall kanske anpassningen av lektionen inte behöver vara så stor, just för att eleven inte skall bli utpekad.

Erika brukar använda sig av olika knep för att inte synliggöra den inkluderade elevens nedsättning och därmed blir han/hon inte utpekad heller;

”Samlingar tillexempel... kom vi sätter oss här, vi samlar oss här borta... där han är. Utan att jag säger så här; kom vi sätter oss borta vid Bosse, så säger jag inte utan kom vi samlar oss här borta.” – Erika

Erika nämner inte Bosse (den fysiskt funktionsnedsatta eleven) vid namn när de skall samlas inför lektionerna. Istället så säger hon bestämt att vi skall samlas här borta. Detta bidrar till att Bosse inte känner sig utpekad och att allting inte måste ske på grund av hans rörelseförmåga.

Assistentens roll under idrottslektionen

Assistenternas vara eller icke vara har varit ett ämne som idrottslärarna Cesar och Erika diskuterat under sina intervjuer. I både Cesar och Erikas fall så har deras fysiskt funktionsnedsatta elever med sig assistenter på idrottslektionerna, i någon utsträckning. Enligt Cesar så varierar tillgängligheten av assistenterna under idrottslektionerna. Han menar att han skulle vilja ha tillgång till assistenterna under hela lektionerna;

”... sen är det lite olika, någon har med sig assistent på heltid, som alltid med... och någon är med och lämnar på idrotten bara och kommer sen när det blir dusch... det hade varit bättre om assistenten hade varit med hela tiden. Ibland blir det saker vi måste låsa upp oss på, med den eleven... och det är väl de som assistenten är till för istället.” – Cesar

Cesar tycker det är bra med assistenter, dock så skulle han vilja se att de närvarar i större utsträckning. Han menar att om det är några speciella saker som händer under lektionerna, med den här eleven, så skulle han vilja ha en hjälpare hand av assistenterna. Det går inte att låsa upp sig på den eleven under hela lektionen, då det finns andra elever som också behöver uppmärksamhet. Cesar tycker assistenterna är till för detta, så att idrottslektionerna får ett bra flyt.

Erika är osäker på assistenternas betydelse under hennes idrottslektioner. Hon tycker det är bra i en del fall, när det verkligen är befogat. I andra fall menar hon att det kan vara som att ha ett till barn under idrottslektionerna;

”... vi har en kille i trean, som... han är diabetiker och han känner inte när han får känning. Så att de ser det bara på hur han reagerar. Så att där måste det vara en assistent. Annars kan jag tycka så här att... det är så personlighets förankrat om det är en bra assistent som... har egna ögon eller om det är assistent som... blir ytterligare ett barn [...]. Assistentens vara eller icke vara, jag vet inte. Alltså i dem fallen där det verkligen är befogat, då tycker jag...” – Erika

Erika tycker det är befogat att assistenterna är med under lektionerna när det handlar om elevens hälsa. I andra fall kan det vara som att ha fler elever under lektionerna, om assistenten inte sköter sitt jobb på rätt sätt. Erika nämner ett exempel under en av hennes lektioner när assistenten kan ha en inverkan på elevens sociala utveckling;

”... jag sa till assistenten för ett tag sen att jag tycker att han ska prova att försvinna lite iväg... att gå väg, han klarar att springa och resa på sig... nu är han trygg med mig och så där så det är, det här att, det här så att han inte känner att han alltid [...] ryggsäck med sig som ska kolla vad man göra helatiden...” – Erika

Om assistenten är för närvarande under lektionerna så kan det leda till att eleven inte får chansen att testa sina vingar på egen hand. Erika pratar under intervjuen om att uppfostra ansvarfulla medborgare och att det gäller att lyfta dem och berömma dem. Om assistenten tar

för mycket plats så får kanske inte eleven det där lyftet, att få känna att han klarar av saker på egen hand utan assistentens hjälp. Dock så lyfter Erika fram assistentens närvaro i omklädningsrummet och att assistenten oftast vet hur dagen har sett ut innan idrottslektionen. Om det har varit en dålig dag för eleven/gruppen så brukar de följa med och närvara under lektionen. Assistenterna kan veta saker som har hänt tidigare under dagen, som idrottsläraren kan ha nytta av.

I idrottssalen

Under lektionerna så nämner Cesar och Diana att det är viktigt att tänka på riskerna när de inkluderar en fysiskt funktionsnedsatt elev. En del saker menar Cesar och Diana kan skada eleven, om det inte sköts på rätt sätt. Cesar menar att det är bra att veta vad för nedsättning eleven har för att kunna väga in eventuella risker;

”... vissa saker kan vara lite farliga att göra också... när eleven har ryggmärgsbräck får han/hon inte göra vissa saker... risker så där med... kanske olyckor, sådant får du väga in och tänka på...” - Cesar

Cesar diskuterar här vikten av att veta elevens nedsättning för att kunna avstyra eventuella risker. Han menar att med en del nedsättningar så finns det saker som elever kanske inte kan utföra under en lektion. Det kan vara farligt för en rörelsenedsatt elev att utföra vissa moment, och detta är något Cesar måste tänka på under lektionerna så att inga olyckor sker. Diana tar upp ett konkret exempel i sin intervju där eleven inte kan röra sina armar/händer;

”... först och främst att ingen ska skada sig... för... som... vi har en kille, han kan inte ta upp någon hand och skydda sig mot någon boll. Om han får en fotboll på huvudet då flyger ju huvudet med liksom... säkerhets aspekter...” - Diana

Diana menar att det är viktigt att tänka på hur lektionen utförs. Det kan finnas en risk att eleven skadar sig på grund av att han eller hon inte kan skydda sig på samma sätt som de andra eleverna. Det är viktigt att tänka på säkerheten när den här eleven inkluderas.

Enligt Erika är det viktigt som idrottslärare att tänka på hur lektioner och dess övningar presenteras i idrottssalen. Hon menar att en funktionsnedsättning inte per automatik kommer ensamt, rörelsenedsatta elever kan exempelvis också ha en synnedsättning;

”... på den här killen är det också så här att han, han har problem med sin syn... och då har han ett väldigt avgränsat synfält... att jag står stilla när jag pratar, att jag inte håller på och rör mig, för då försvinner jag ur synfältet för honom och kommer fram och tillbaka så här...” - Erika

Som idrottslärare är det viktigt att tänka på hur du står och hur du ger instruktioner. Det kan vara bra att använda sig av visuella hjälpmedel också, för att kunna ge instruktioner på ett så brett sätt som möjligt. Erika nämner ett exempel med en hörselskadad som hon har undervisat. Att hon då försökte använda sig av det visuella språket och märkte att det inte enbart hjälpte den hörselskadade, utan det hjälpte samtliga elever att förstå.

6.2.4 Förutsättningar

Under intervjuerna noterades följande temaområden som förutsättningar för att inkludering av fysiskt funktionsnedsatta skall fungera: *tid, skola/lokal/omgivning, inställning/kunskap och gruppen/trygghet.*

Det skall finnas tid till planering och förberedelse

Flera idrottslärare nämner tiden som en central del av en inkluderingsprocess. Andreas menar att det krävs tid före lektionen, för att hinna med att planera och ställa i ordning salen för att kunna få den fysiskt funktionsnedsatta eleven delaktig. Filippa anser också att det måste finnas tid före lektionen att planera. Att skapa möjligheter för att snabbt kunna komma igång med lektionen. Detta tycker Filippa är svårt då det finns en stor tidsbrist både i skolan och i samhället i övrigt;

”Vi har en tidsbrist tycker jag. Det har du väl i samhället i över huvudtaget, men i skolan så springer vi som galningar fram och tillbaka tycker jag. Värre blir det tycker jag efter alla år, jag har hållit på i så många år att jag ser en försämring i det här med tiden och sådant.” – Filippa

Filippa tycker att tiden inte räcker till för att hinna planera inför idrottslektionerna. Det är så mycket andra åtaganden som lärare har i dagsläget, som de skall hinna med under dagarna. Det går inte att springa runt och leta efter elever, du måste sitta vid datorn och dokumentera menar Filippa. Enligt Filippa blir förberedelserna av lektionerna lidande på grund av detta.

Bertil förespråkar att det skall finnas tid till och från idrottslektionen, för att just eleven med en rörelsenedsättning skall hinna förbereda sig;

”Jag kan känna nu att det oftast är tiden. Tiden för de här personerna att ta sig till och från olika ställen, det tar lite längre tid.” – Bertil

Bertil syftar på idrottslektioner som skall bedrivas utomhus. Att ta sig till ställen ute i naturen kan ta lite längre tid för en elev som har svårt att röra sig. För att inte stora delar av idrottslektionen skall gå förlorad till transport så måste det finnas tid att ta sig till olika ställen. Både Bertil och Erika tycker att schemalagningen av lektionerna skall vara taktiskt placerade för att inkluderingen skall fungera optimalt. Bertil som inte schemalägger lektionen själv säger så här;

”... det kan jag tänka om schemaläggaren tänker. Nu har vi den här personen i den här klassen, då får de ha den första lektionen eller den sista.” – Bertil

Bertil tycker inte de som schemalägger lektionerna har tänkt efter riktigt. Han tycker det borde vara den första eller den sista lektionen på dagen, just för att eleverna och han själv skall hinna förbereda sig. Erika har samma synsätt, dock så har hon schemalagt lektionerna själv. Så att det skall vara först på dagen.

Skolan och dess yttre miljö måste vara anpassad

Att skola och lokaler skall vara anpassade tycker flera idrottslärare är viktigt. Cesar tycker att det måste vara lätt för eleverna att ta sig fram. Idrottslärarna kan inte springa runt och öppna dörrar och hjälpa eleverna med allting. Det ska vara smidiga lösningar så att allt kan flyta på bra till och från idrottssalen. Erika, Diana och Filippa är liksom Cesar inne på samma spår, att det måste finnas förutsättningar för eleverna att kunna ta sig in i idrottssalen och tillhörande utrymmen;

”Dels praktiska förutsättningar naturligtvis, att det är lätt att ta sig in i gymnasalen.” – Erika

”omklädningsrum som är anpassade så att eleven kan byta om och gå på toaletten och duscha och sådant.” – Diana

Utan anpassade lokaler menar Erika och Diana att inkluderingsprocessen försvåras. Idrottssalen och tillhörande utrymmen måste vara anpassade så att den person som har en rörelsenedsättning inte känner att det blir omständigt. Erika tycker också att anpassningar kan ske inne i salen och inte bara till och från idrottssalen. Enligt Erika så ska trägolv fungera mycket bättre i idrottssalen än plastmatta, om exempelvis en elev sitter i rullstol.

Bertil tycker det är viktigt att det finns närhet till uteplatser/lekplatser. Han menar att om en elev sitter i rullstol så går det inte lika snabbt och enkelt att ta sig till områden som finns i omgivningen. Det blir svårt om exempelvis en lekplats ligger för långt bort;

”... Närhet till uteplatser... vi har en lekplats 300-400 meter från skolan som vi har haft tillgång till. Som har passat jätte bra till tjejen som har suttit i rullstol. Och hade vi inte haft det så hade det krånglat t... Skolgården betyder jätte mycket, vad skolans närområde kan erbjuda.” – Bertil

Det är viktigt, enligt Bertil, att det skall finnas närliggande utomhusaktiviteter. Det kan vara svårt att ta sig långa sträckor för elever med rörelsenedsättningar. Då måste skolan kunna erbjuda aktiviteter i närliggande områden.

Erika tycker att idrottslärare ska få vara med vid utformningen av idrottshallar. Hon tycker att det är viktigt att flera finns med i planeringen och kan ge sina synpunkter på hur salarna kan se ut, och på så sätt kunna få dem anpassade;

”Det sitter hos dem som planerar och tänker till. Också att jag som idrottslärare också får vara med i planeringen och utformningen av gymnasalen...” – Erika

Att bjuda in idrottslärare till planering och utformning menar Erika skapar förutsättning för att salarna blir anpassade på ett bra sätt. Hon förespråkar också att eleverna och föräldrarna själva är med i processen och ger sina synpunkter.

Inställningen och utbildning är viktigt för hur idrottslärare ser på inkludering Under intervjuerna så togs bland annat erfarenhet, inställning och fortbildning upp av några idrottslärare som förutsättningar vid inkludering.

Bertil som har haft erfarenhet av fysiskt funktionsnedsatta barn i 30 år tror att det kan vara till viss fördel. Han har jobbat med rörelsenedsatta elever under en lång tid och detta kan ha bidragit till att han är mer öppen;

”Det är möjligt att jag fått fördelen att ha de här barnen i mina normala verksamheter och att jag kanske därför är lite mer lyhörd och öppen, att det går. Jag känner inte att nu kommer de och förstör för de andra, så har jag aldrig sett på det, utan de är med sen är det upp till mig att försöka anpassa det så bra som möjligt.” – Bertil

Bertil som har arbetat med fysisk funktionsnedsatta elever vet att det går att inkludera dem i den allmänna idrottsundervisningen. Erfarenheten har gjort att Bertil kanske är mer lyhörd och öppen inför uppgiften. Har idrottslärare erfarenhet av inkludering, så vet de också hur det fungerar i praktiken. Han tycker också att det krävs en positiv inställning till inkludering, det går inte att se ned på eleverna. Bertil vill tro att alla kollegor har en positiv syn på inkludering och elever med nedsatta rörelseförmågor. Dock så kan han ibland tycka att så är inte fallet;

”Jag vill ju tro att mina kollegor... men jag hör det när vi har våra konferenser. Ibland när vi diskuterar känner jag att nå men vänta nu lite... vad är problemet... och för då kan många tycka att; men fan det är ett helvete att ha elever som inte kan ta emot en boll eller som inte kan springa.” – Bertil

Bertil menar att alla inte har en positiv inställning till elever som har en rörelsenedsättning. Enligt honom finns det idrottslärare som tycker att det inte blir någon fart i spelet när de exempelvis skall spela basket eller fotboll. Att eleverna med fysiska funktionsnedsättningar är en bidragande faktor till att tempot uteblir. Detta tycker Bertil är ett dåligt synsätt och hänvisar till läroplanen där det inte står någonstans att eleverna ska bli fotbollsproffs etc. under idrottslektionerna.

Erika tycker också inställningen som idrottslärare är viktig. Det går inte att ta på sig ansvaret för att en elev exempelvis sitter i rullstol;

”... jag måste acceptera att den här eleven sitter i rullstol, det är inte mitt fel. Två; jag måste förstå att den här eleven sitter i rullstol och jag måste göra allt som står i min makt för att den här ska ha en bra undervisning. Men det är inte mitt fel. Jag kan inte gå hem och gråta krokodiltårar...” – Erika

Erika menar att idrottslärare måste behandla eleven som sitter i rullstol som vilken annan person som helst. Det går inte att tycka synd om personen och ta på sig ansvaret för att eleven sitter i rullstol. Idrottslärare måste göra sitt yttersta för att den här eleven skall känna sig delaktig under idrottslektionerna.

Fortbildning är något som både Andreas och Bertil tar upp som ett bra sätt att skaffa sig kunskap. Att det är ett sätt att lära sig nya saker som kan vara viktigt inför ett mottagande av en fysiskt funktionsnedsatt elev i den allmänna idrottsundervisningen. Dock så tycker båda att detta sker alldeles för lite. Andreas anser att lärarna har rätt till fortbildning;

”Det är nackdel att jobba i den här kommunen som är så fattig. För de satsar aldrig på någon fortbildning. Vi ska ju ha fortbildning och ska ha rätt till det, men sista åren har vi fått städa skolorna för att få åka på något sådant där.” – Andreas

Andreas tycker att skolan ger fel budskap när de placerar ut dem på städjobb för att få chansen att åka på fortbildning. Andreas menar att de ska få erbjudanden om fortbildning utan att behöva utföra extra aktiviteter.

Hur idrottsgrupperna fungerar ihop har betydelse

Att gruppen känner sig trygg med varandra är en bra förutsättning för att inkludering ska fungera i praktiken enligt Filippa, Greta, Andreas och Cesar.

Enligt Greta och Filippa måste gruppen fungera tillsammans för att idrottsundervisningen skall bli bra. De båda idrottslärarna gör dock ingen skillnad på om det inkluderas en fysiskt funktionsnedsatt elev eller inte under idrottslektionen. Det är en bra förutsättning oavsett vilka elever som ingår i gruppen/klassen;

”... eller idrottsgrupp som man har idrotten med. Fungerar inte det så fungerar nästan ingenting.” – Greta

”... i gruppen, hur de fungerar. – Filippa

Fungerar inte gruppen fungerar ingenting enligt Greta. Greta menar att det är den enda förutsättningen som krävs, för att en grupp skall fungera i praktiken. Filippa tycker också att det är en viktig del, för att en lektion skall fungera.

Andreas och Cesar tycker liksom Greta och Filippa att det är viktigt hur gruppen fungerar ihop. Dock så uttrycker de sig lite annorlunda. Enligt dem så fungerar inkluderingen bättre om den fysiskt funktionsnedsatta eleven har ingått i gruppen/klassen en längre tid;

"... men sen tycker jag att det är, klasserna håller ihop, de har gått i förskola och ända upp till 5an på den här skolan så de känner varandra bra. Så det var inget problem så." – Andreas

"... de är så vana med det där så... jag tycker det flyter på bra." – Cesar

Både Andreas och Cesar har haft klasser där eleven/elever med fysiska funktionsnedsättningar har varit med under flera år. Detta har gjort att eleverna i klassen har lärt känna den rörelsenedsatta eleven och vant sig vid honom. Att de har lärt känna honom och vant sig vid honom under flera år bidrar till att gruppen känner sig trygg. Både den fysiskt funktionsnedsatta eleven och de andra eleverna.

6.3 Vilka möjligheter respektive svårigheter ser idrottslärare med inkludering?

I detta avsnitt presenteras vad idrottslärarna ansåg finnas för möjligheter och svårigheter med inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever.

6.3.1 Möjligheter

Under intervjuerna noterades följande möjligheter vid inkludering av fysisk funktionsnedsatta elever: *skapa förståelse, positiv effekt på elever utan rörelsenedsättningar, professionell utveckling och utveckling för den fysiskt funktionsnedsatte.*

Att skapa förståelse

Under flertalet intervjuer påstod idrottslärarna att inkludering ger möjligheten att skapa förståelse för att alla människor är olika. Andreas, Diana, Erika, Filippa och Greta nämner alla att det är bra med olika individer under idrottslektionerna. Det skapar förutsättningar för att eleverna ska förstå att alla inte är lika och att de ska acceptera det.

Andreas menar att om eleverna skapar förståelse för eleven med en fysisk funktionsnedsättning, så leder det till acceptans och samarbete;

"Det skapar en förståelse för andra, nu vet jag inte, klasser är ju olika, men just den klassen hade väldigt bra förståelse att man hade olika förutsättningar. Och de hjälpte varandra att lyckas, vi körde samarbetsstationer och han var med..." – Andreas

Andreas kunde se att flertalet elever ville vara med och hjälpa eleven med rörelsenedsättning, att de ville att den eleven också skulle lyckas under samarbetsövningarna. De anpassade sig efter honom vid övningarna för att de visste att han kanske skulle behöva lite hjälp. Detta skapar en bra grund för utmaningar senare i livet.

Diana tycker att grupper som har lyckats skapat en förståelse för att alla människor är olika har nått en högre social utveckling;

"De lär sig att leva med det här att vi alla är olika... Jag tycker att de grupperna oftast har kommit på en högre... det här med socialutveckling än andra grupper..." – Diana

Om eleverna förstår att alla är olika och accepterar detta så skapar det en bra gruppdynamik. Diana kan tycka att grupperna som skapat en förståelse har kommit långt när det handlar om social utveckling. Det skapar bra förutsättningar för att de senare i livet skall kunna vara

beredda på att möta alla typer av människor. Eleverna lär sig att det är okej att vara olika säger Diana. Filippa anser också att inkludering skapar en förståelse som varar livet ut.

Erika tycker att inkludering skapar möjligheten att eleverna får lära sig vad det innebär att ha en funktionsnedsättning;

”... lyfta människans egna förutsättningar kanske jag ska säga. och ta bort de här inre begränsningarna [...], som det här att... du kommer lite in på med det här med vad det är att ha en funktionsnedsättning...” – Erika

Att lyfta fram hur olika människors förutsättningar kan se ut tycker Erika är viktigt. Det kan vara att spela fotboll på ett speciellt sätt, så att den fysiskt funktionsnedsatta eleven kan delta fullt ut. Erika ger ett exempel på en fotbollsaktivitet som heter krabb-fotboll. Där kan den rörelsenedsatta eleven delta på samma villkor och de andra eleverna skapar förhoppningsvis en förståelse för den eleven.

Greta förspår idrottslektioner där grupperna är blandade med olika individer. Annars skapar det ingen bra förståelse för hur människor fungerar;

”Jag tror att har du en grupp med bara elever som sitter i rullstol, så visst de kan ju hjälpa varandra på ett annat sätt kanske, jag tror det blir lättare att ha en grupp med mycket mer blandat. För att få en förståelse hur alla fungerar.” – Greta

Greta tror att grupper med enbart fysiskt funktionsnedsatta elever kan hjälpa varandra på ett annat sätt. Dock så menar hon att det inte skapar någon förståelse för hur olika människor fungerar.

Positiv effekt på elever utan rörelsenedsättningar

Cesar och Bertil tycker att elever med fysiska funktionsnedsättningar kan motivera de andra eleverna under idrottslektionerna. De menar att de kan dra med sig övriga elever under idrottslektionerna, genom att vara positiv och att han eller hon klarar av svåra utmaningar;

”... det är ofta den med funktionshinder är med och visar och klarar av någonting. Det kan ge en jätta morot för de andra också, till och med han klarar av att göra det här...” – Cesar

”... han hade en vänster arm som såg ut så här... när jag hade en sådan elev då [...], kolla vad han kan med en hand och de var ju positiva, och då ser jag det som en jätte fördel för de andra om de nu suger åt sig.” – Bertil

Både Cesar och Bertil menar att elever med någon rörelsenedsättning kan egga de andra eleverna att också klara av uppgifter och övningar under lektionerna. Bertil ger exempel på en elev som hade en funktionsnedsättning i sin arm, och som enligt honom var en duktig och positiv elev. Detta bidrog med att de andra eleverna kunde se hur han klarade av övningarna, fast han hade en arm/hand som inte fungerade.

Professionell utveckling sker när det händer någonting nytt

Professionell utveckling är något som idrottslärarna nämner under sina intervjuer. De utvecklar sig som idrottslärare vid inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen.

Andreas ser möjligheten att bli bättre i sin yrkesroll vid inkludering;

"Jag lär mig saker hela tiden och det här lärde jag mig mycket av, det tror jag. Du ska inte vara rädd för att råka ut för något, det är bara en möjlighet..." – Andreas

Andreas menar att idrottslärare inte ska vara rädda för nya saker, det kan bara leda till nya erfarenheter och kunskap. Andreas som inkluderat en rörelsenedsatt elev tidigare menar att han lär sig av sina misstag, och han hoppas få chansen att undervisa flera elever med rörelsenedsättningar i framtiden.

Bertil ser att han utvecklas genom att han får tänka efter lite mer inför lektioner där en rörelsenedsatt elev inkluderas;

"Det utvecklar mig som lärare, jag måste tänka till lite mer, ibland mycket mer för att det ska funka då." – Bertil

Bertil menar att han inte kan slappna av som idrottslärare, om han vill att lektionerna skall flyta på bra. Det gäller att han är skärpt för att kunna få lektionerna bra anpassade, så att den här eleven kan känna sig delaktig. Bertil kan också få idéer från dessa lektioner som han sedan använda sig av i andra klasser;

"Jag har kommit på massa grejer som jag kunnat överföra till andra grupper där de inte suttit i rullstol." – Bertil

I och med inkludering så utvecklas Bertil som idrottslärare, han kan lära sig nya saker på dessa lektioner som han sedan kan applicera på sina övriga klasser.

Cesar lyfter fram personlig/professionell lycka när han lyckas få till sina lektioner på ett bra sätt;

"Det är kul när det lyckas, när du kommer på något sådant där, då blir det roligt - Jaha det där blev ju skit bra det där, när vi fick till det på något vis." – Cesar

Cesar ser möjlighet till utveckling i sin yrkesroll vid inkludering, och som i sin tur leder till tillfredsställelse. Att komma på bra idéer/anpassningar till lektioner där en fysisk funktionsnedsatt elev är inkluderad tycker han är roligt.

Diana påstår att som idrottslärare så lär hon sig mycket om eventuella sjukdomar vid inkludering. Att hon lär sig dessa saker i praktiken är något helt annat än att läsa en bok;

Alltså jag får lära mig jätte mycket om eventuell sjukdom också vidare... så för min egen del att det är nyttigt... även om du har läst i en bok någon gång så har du inte tagit till dig det på samma sätt som när du jobbar med det." – Diana

Att läsa om sjukdomar och nedsättningar är något helt annat än att uppleva dem i verkligheten menar Diana. Att få möjligheten att arbeta med elever som har en funktionsnedsättning ger en djupare förståelse, vilket kan vara nyttigt för framtiden. I och med detta så blir Diana mer noggrannare i sin planering, när hon har kunskap om eleverna.

Fysiskt funktionsnedsatta elever utvecklas

Några idrottslärare nämner att eleven med en fysisk funktionsnedsättning utvecklas genom att han eller hon inkluderas i den allmänna idrottsundervisningen. Två idrottslärare (Diana och Filippa) säger i sina intervjuer att den eleven som inkluderas växer socialt.

Diana tycker att det är bra att rörelsenedsatta elever inkluderas, det skapar förutsättning för varierande kontakter;

”Han får vara med sina vanliga klasskamrater. Herregud, det är lättare att... sen när du kommer hem, du ska ringa en kompis och leka, då vill du inte bara ringa dem i specialklassen. Du lär känna alla och kan ringa vem som helst.” – Diana

Diana menar att det är bra att kunna variera sina kontakter. Att kunna knyta kontakter med olika människor bidrar till social utveckling. De skaffar sig vänner de kanske inte hade kunnat göra i en specialklass.

Filippa tror att idrottslektionerna bidrar till att eleven med en rörelsenedsättning får känna sig duktig och att den får känna sig som en del i helheten, om lektionerna blir anpassade. Hon menar att det kan vara svårt för eleverna på rasterna, de kanske inte kan vara med på aktiviteter under raster och så vidare;

”... kanske inte kan vara med på allting, i det här dagliga snurret. Jag menar då kan den personen få så att säga ett lyft, när man gör en grej som är avsett för den, och den personen kanske till och med får... liksom blir extra duktig i just det här...” – Filippa

Filippa menar att anpassade aktiviteter på idrottslektionerna bidrar till att elever med rörelsenedsättningar får känna sig jämbördiga med sina kamrater, och kanske till och med får känna sig ännu duktigare än sina kamrater. Hon menar att lektioner som anpassas efter denna elev skapar relationer där statusen mellan honom/henne och kamraterna är likvärdig.

6.3.2 Svårigheter

Under intervjuerna noterades tre stycken temaområden där idrottslärare ser svårigheter med inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever: *Dilemma, förståelse och allting går inte att anpassa.*

Dilemma – De har inte samma förutsättningar

Andreas och Bertil med erfarenhet av inkludering tror att elever med rörelsenedsättningar kan känna att de inte är som alla andra. Andreas nämner en elev som var förlamad, den eleven åkte i väg en dag med människor som var i samma situation som honom, och hade aktiviteter ihop;

”... jag vet hur roligt han hade tillsammans med dem, som hade precis samma förutsättningar, det få han ju aldrig här. Men samtidigt så fick han sin del när han åkte dit...” – Andreas

Andreas menar att eleven med en rörelsenedsättning inte har samma förutsättningar som sina klasskamrater. Detta skulle eleven kunna ha vid aktiviteter med människor i samma situation. Han tror att detta kan leda till att rörelsenedsatta elever känner sig annorlunda. Dock så menar Andreas att han fick en dag när han åkte iväg med andra rörelsenedsatta elever. Det kan vara ett dilemma, då idrottslärare inte kan ge denna elev samma förutsättningar som de andra.

Bertil tror att elever med någon rörelsenedsättning kan känna att de inte duger till när de kommer upp i högstadiet, då saker och ting börjar hända med kroppen;

”... mycket beror på vad det är för typ av elev, jag kan tänka mig att... de är inte dumma många, de märker att de är annorlunda, jag hinner inte riktigt med. Det är viktigt att du försöker peppa och tala om att det gäller utifrån vad du har med dig, att du gör så bra du kan...” – Bertil

Bertil menar att eleverna är medvetna om att de kanske inte är riktigt som alla andra. Han menar också att det är från person till person hur de hanterar detta. Som idrottslärare gäller det att stötta dessa elever, men mycket handlar om hur eleverna själva tacklar detta.

Att skapa förståelse kan vara svårt

Att det inte finns en förståelse hos alla elever kan bidra till motstridigheter. Bertil tycker det finns svårigheter med att alla elever inte verkar förstå att alla har olika förutsättningar. Han menar att han inte skall behöva förklara att en övning sker på ett annorlunda sätt för att Kalle (rörelsenedsatt elev) ska kunna vara med;

”... det kan vara svårare att framförallt på högstadiet, att få de andra eleverna att förstå, utan att behöva tala om - det här redskapet har vi för att kalle sitter i rullstol, det vill inte jag att man ska behöva tala om egentligen, utan det ska ligga någonstans. Det har hänt ibland att de har ifrågasatt...” – Bertil

Bertil menar att när de går i högstadiet så ska de förstå att alla människor inte är lika. Det går inte att utföra moment/aktiviteter som en del elever föreslår. Enligt Bertil handlar det om social kompetens, att kunna förstå att alla inte är lika och att du måste anpassa dig därefter;

”Kajsa fattade inte det, att du anpassar dig efter andra människor. Det är ett tänk som hon förmodligen inte har idag heller. Det beror på vilken social kompetens du har - Var står jag, jag vill bara köra mitt race.” – Bertil

Bertil tror att om elever inte ser andra människor och kan anpassa sig efter dem i tidig ålder, så kommer de förmodligen att tänka likadant i framtiden. Han menar att det inte går att bara tänka på sig själv. Eleverna måste vara medvetna om att alla människor är olika, och anpassa sig därefter.

Allting går inte att anpassa

Några idrottslärare nämner att det inte går att anpassa allt under idrottslektionerna. Diana tycker att bollspelsövningar är svårare att anpassa och det är något som den klassen får mindre utav;

”... det är just det att, precis allt går inte att anpassa... så är det... och min erfarenhet är att i de grupperna jag har rullstolsburna, då är det just bollspel de får göra mindre utav, än övriga grupper.” – Diana

Diana menar att det kan vara svårt att utföra aktiviteter som innefattar bollspel. Hon ger exemplet att om en elev saknar armar och ben så är det svårt för den personen att kunna hålla i en innebandyklubba. Det går att hitta andra uppgifter för den eleven under just den aktiviteten, men dock så brukar det oftast inte vara lika mycket bollspel i den gruppen jämfört med andra. Diana berättar att hon brukar passa på att ha bollspel om den eleven är sjuk.

Erika anser att det går att göra allt på ett bra sätt, dock finns en svårighet att anpassa alla aktiviteter när fysiskt funktionsnedsatta elever inkluderas. Exemplet hon tar upp handlar om en lektion där basket står på schemat;

”... två av dem här fyra varianterna hade inte han kunnat vara med på, eller han hade kunnat men han hade inte haft någon så här [...] och då känner jag så här - då är det ändå 50 % av bara den lilla aktiviteten som han kan varit delaktig i, och då backar jag tillbaka till det här att han måste också förstå att han inte kan vara med på precis allting...” – Erika

Erika pratar här om olika basketvarianter som hon genomförde med en annan klass/grupp. Om hon skulle utföra den lektionen med klassen/gruppen som eleven med en rörelsenedsättning går i, så skulle han kunna vara med på hälften av övningarna. Hon menar att den eleven måste acceptera att det blir svårt att kunna vara med på precis allting.

Flippa menar att det kan vara svårare med en del aktiviteter, hon tar en elev med en benprotes som exempel;

”... vi håller på här och springer runt i skogen här borta, då kan jag tänka mig att om du har ett ben, benprotes eller ett skadat ben eller någonting... det kan vara svårare. Då har vi lite orientering och så där, det är klart att jag kan lägga en orientering på byn och på asfalten och så det går bra...” – Filippa

Filippa menar att det kan var svårt att anpassa vissa moment. Det kan vara svårare att anpassa lektionerna som bedrivs utomhus. När det är okända terränger så kan det bli svårare att utföra dessa övningar om en elev har ett skadat ben eller en benprotes.

7 DISKUSSION

7.1 Sammanfattning av resultat

Ingen idrottslärare under intervjuerna hade något negativt att säga om inkludering och inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. Samtliga var positiva till inkludering då flera tyckte det var ett bra sätt att visa hur samhället ser ut. Några tyckte att de utvecklade sig som idrottslärare och flera uttryckte ett intresse för inkludering.

Ordet inkludering förklarade idrottslärarna med att det handlade om att få med elever i verksamheten/undervisningen. Några idrottslärare förklarade att de inte såg någon skillnad på fysiskt funktionsnedsatta elever och elever utan rörelsenedsättningar. Två idrottslärare (Bertil och Greta) menade att alla elever är olika. Bertil tycker att i idrottsämnet så har han alltid nedsatta förmågor, även om det kanske inte märks lika tydligt. Flera idrottslärare tyckte att det var upp till idrottslärarna och skolan att få med dessa elever, att det inte enbart går att lägga ansvaret på eleverna. Två idrottslärare (Andreas och Erika) nämner också att det är okej att misslyckas någon gång ibland. Idrottslärare är mänskliga varelser precis som alla andra, du lär dig av dina misstag.

Under planeringen inför lektioner där elever med fysiska funktionsnedsättningar inkluderades så togs fyra aspekter upp som viktiga att tänka på: *Tiden/schemaläggning, bakgrundsfakta, anpassning och samarbete med kollegor.*

Två idrottslärare (Erika och Andreas) tycker det är viktigt hur idrottslektionerna ligger under dagarna, speciellt då elever med rörelsenedsättningar inkluderas. Båda idrottslärarna tycker det är lämpligast att denna lektion är först på dagen. Andreas menar att det tar längre tid att få i ordning salen och Erika menar att eleverna har hunnit få i sig något att äta samt att de kan byta om hemma.

Att känna till bakgrundsfakta om eleverna nämnde flera idrottslärare som en viktig del i arbetet mot en inkluderande undervisning. Detta för att kunna veta elevernas möjligheter och för att kunna veta hur de på bästa sätt ska anpassa och arbeta med dessa elever. Andreas och Diana nämner till och med olika institutioner som kan hjälpa idrottslärare. Om idrottslärare behöver tips på hur de kan arbeta med dessa elever så finns det verksamheter som står till deras förfogande.

Anpassning är ett begrepp som samtliga idrottslärare vid något tillfälle berör under intervjuerna. Under planeringen är det viktigt enligt samtliga idrottslärare att anpassa aktiviteterna. Detta för att samtliga elever skall kunna känna sig delaktiga och att de får möjligheten att delta. Anpassningarna kunde se ut på olika sätt. Diana planerar alltid efter den elev som har en fysisk funktionsnedsättning, andra (Greta och Filippa) menar att det är viktigt att lära känna sin grupp för att veta hur anpassningen skall ske. Diana menar också att alla elever måste anpassa sig, det går inte att som kamrat kasta hårda bollar mot en elev som inte kan skydda sig med händerna. Anpassning av materialet på idrottslektionerna tycker Bertil är viktigt, han köper alltid in material som alla elever kan använda sig av, det går inte att köpa in enbart hårda fotbollar. Andreas menar att det går att använda sig av det material som redan finns tillgängligt. Ibland kan det vara speciella saker som måste lånas.

Att ha en dialog med både föräldrar och elever som inkluderas tycker flera idrottslärare är viktigt (Andreas, Cesar, Diana och Greta). De tycker att det är viktigt att tala med eleven själv, hur han eller hon tänker inför eller under den här lektionen. Vad kan göras för att den personen skall känna sig bekväm. Cesar menar att många elever vet själva vad de klarar av. Andreas och Filippa lyfter också fram vikten av att prata med föräldrarna. Att föra en dialog om hur de på bästa sätt kan/ska arbeta. Att kunna prata med sina kollegor är en viktig del av planeringen och det praktiska utförande av lektionerna enligt Cesar.

Under idrottslektionerna noterades fyra temaområden som var viktigt att tänka på vid inkludering: *alla individer och grupper är olika, alla elever skall kunna delta och utvecklas, rörelsenedsatta elever skall inte bli utpekade, assistentens roll under idrottslektionen och i idrottssalen.*

Alla individer är olika oavsett funktionsförmåga, så uttryckte sig flera idrottslärare. Det går inte att applicera samma planering i praktiken för alla idrottsgrupper. Cesar menar att det kan variera vad fysiskt funktionsnedsatta elever kan göra och inte kan göra. Flippa menar att det inte enbart behöver vara fysiskt funktionsnedsatta elever det skiljer på, det gäller också samtliga elever i undervisningen.

Under idrottslektionerna nämner flera idrottslärare att det är viktigt att alla kan delta på samma villkor, att alla får vara med på idrottslektionen och utvecklas. Bertil nämner att idrottslärare måste ha en positiv syn på detta. Det går inte att tro att alla elever skall bli proffs i olika sporter. Då blir det några elever som inte kommer att känna delaktighet och utveckling. Han menar också att det krävs en förståelse från samtliga elever under lektionerna, att vi gör en övning på ett sätt för att samtliga elever skall kunna vara med. Detta tycker Bertil är svårt då många elever inte förstår detta. Andreas tycker det är viktigt att alla elever får den uppmärksamhet de behöver, han är till för samtliga elever i klassen, och inte bara för en elev. Erika tycker det är viktigt att få med eleven med en rörelsenedsättning under flera processer under en lektion. Hon tror på att kunna ge den här eleven små extra uppgifter för att de skall känna sig delaktiga.

Några idrottslärare nämner att det är viktigt att elever som har en rörelsenedsättning inte blir utpekade på något sätt. Så att eleven av någon anledning inte känner sig bekväm under idrottslektionen. Enligt Erika kan detta exempelvis vara att inte använda namnet vid samlingar. Att inte säga att vi samlas vid "Bosse", utan att bara säga vi samlas här borta.

Vad assistenternas uppgifter under idrottslektionerna är fanns det skilda uppfattningar om. Cesar tycker att de skall finnas med under hela lektionerna, för att kunna finnas till som en hjälpare hand. Han tycker att det inte alltid är så, många gånger så lämnar och hämtar dem bara i omklädningsrummet. Erika menar att ibland kan assistenterna hämma elevens utveckling. Assistenterna kan bli som ett till barn/elev under lektionerna om det inte är rätt man eller kvinna för jobbet. Assistenterna kan ha en tendens att sitta fast som en ryggsäck på eleverna och inte låta dem testa sina egna vingar. Dock så menar hon om det verkligen finns befogenhet så ska de vara med under lektionerna. Hon tycker det är bra att de finns med vid omklädningsrummen.

Under idrottslektionerna så finns det säkerhetsaspekter att ha i åtanke vid inkludering. Cesar och Diana menar att det kan finnas risk för eventuella skador om lektionerna inte utförs på rätt sätt. Cesar och Diana menar att beroende på vad eleven har för rörelsenedsättning så finns det en del saker han eller hon inte får/kan göra. Då gäller det att veta om detta för att kunna avstyra eventuella skador. Erika påpekar vikten av att ge instruktioner på rätt sätt så att alla ser och förstår. Hon menar att olika nedsättningar kommer oftast inte ensamt, utan att det kan vara fler aspekter att ta hänsyn till. Därför är det viktigt att tänka på hur idrottslektionerna blir presenterade, så att alla förstår.

Under intervjuerna framkom fyra temaområden på vad som anses vara viktiga förutsättningar för att kunna inkludera på ett bra sätt; *tid, skola/lokal/omgivning, inställning/kunskap och gruppen/trygghet.*

Tid var en central punkt för flera idrottslärare. Dock av olika anledningar. Andras menar att det är viktigt att det finns tid innan lektionen för att hinna ställa i ordning idrottssalen. Filippa är inne på samma spår, det måste finnas tid att planera lektionen. Detta genererar i att idrottslektionerna snabbt kan komma igång. Bertil förespråkar tid för att kunna förflytta sig

till och från lektionerna. Han menar att det kan ta tid att ta sig till och från lektionerna. Här framkommer det också kritik från både Bertil och Filippa mot både skolan och samhället i stort. Bertil menar att de som schemalägger lektionerna måste ta hänsyn till de lektioner där det finns elever som inte kan förslytta sig så snabbt. Liksom Erika och Andreas tycker han att lektionen ska vara först eller sist på dagen. Så att eleverna inte behöver känna sig stressade. Diana tycker att tiden för planering har minskat avsevärt sedan hon började som lärare. Hon menar att det inte finns tid för detta då idrottslärare och lärare har så mycket andra åtaganden idag.

Flera idrottslärare menar att salarna måste vara anpassade så att eleverna kan vara med och delta på idrottslektionerna, både gymnasalen och omklädningsrummet måste vara anpassat. Bertil menar också att det är viktigt att naturområdena utanför skolan finns nära tillhands. Så att det inte blir svårt att ta sig till olika områden där idrottslektionerna skall bedrivas. Erika tycker det kan vara på sin plats att idrottslärare får vara med i utformningen av idrottsalar. Så att de i samråd med elever och föräldrar kan ge sina synpunkter hur idrottssalen ska/kan se ut.

Utbildning tycker två stycken (Andreas och Bertil) idrottslärare är viktigt för att kunna utveckla sina kunskaper. Dock så tycker de båda att skolan erbjuder för lite fortbildningar. Bertil menar också att idrottslärares inställning till inkludering har betydelse för hur det senare kommer att se ut i praktiken. Om idrottslärare har filosofin att alla skall vara duktiga på precis allting, så menar Bertil att detta är ett dåligt synsätt på idrottsämnet. Han menar att idrottslärare inte kan bedriva en fotbollsskola där målet är att alla ska bli fotbollsproffs. Erfarenheten av inkludering kan vara till hans fördel påpekar Bertil. Han har arbetat med detta i 30 år Erika menar att idrottslärare måste komma till insikt att det inte är deras fel att eleven sitter i rullstol. Dock så ska idrottsläraren se till eleven känner sig delaktig under idrottslektionerna.

Några idrottslärare (Greta och Filippa) nämner att gruppen måste fungera ihop för att inkluderingen ska fungera. Andreas och Cesar menar att gruppen måste känna en trygghet med varandra, om gruppen har följts samman i flera år så skapar det en bra förutsättning att lektionerna blir bra. I och med att de känt varandra i flera år så betyder det att de är medvetna om varför aktiviteter anpassas etc.

Under intervjuerna noterades följande svårigheter och möjligheter vid inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever:

Möjligheter: *skapa förståelse, positiv effekt på elever utan rörelsenedsättningar, professionell utveckling och utveckling för den fysiskt funktionsnedsatte.*

Svårigheter: *Dilemma, förståelse och allting går inte att anpassa.*

Flera idrottslärare ser inkludering som en möjlighet att skapa förståelse hos samtliga elever i den allmänna idrottsundervisningen. Att skapa förståelse för att alla elever har olika förutsättningar och inte ser likadana ut. Diana menar att de lär sig från början att leva med att alla är olika. Hon menar också att hon kan se att de grupperna har fått en stigande social utveckling. Erika tycker att det är ett bra tillfälle att lyfta fram människors förutsättningar i samband med inkludering. Greta tycker det är bra med blandade grupper då det skapar en bättre förståelse hur människor fungerar.

Två idrottslärare (Cesar och Bertil) ser möjligheten att elever med fysiska funktionsnedsättningar kan motivera alla elever att kämpa. Om det skulle vara en svår uppgift samtliga ställs inför, och den rörelsenedsatta eleven klarar uppgiften med bravur, kan det leda till att alla elever får ny energi. Bertil menar att elever med rörelsenedsättningar som är positiva kan leda till att andra elever suger åt sig. De kan vara en förebild för alla elever, att inte ge upp så enkelt.

Några idrottslärare tycker inkludering ger möjlighet att utvecklas som idrottslärare. Andreas tycker han lär sig nya saker hela tiden, i och med inkludering. Bertil och Diana menar att de blir noggrannare i sin planering. Bertil får idéer från dessa lektioner som kan överföras till andra idrottsgrupper, och Diana får kunskap om eventuella sjukdomar som kan vara nyttigt vid senare tillfällen.

Diana tycker också att det är en möjlighet för eleven med rörelsenedsättning att variera sina kontakter. Att kunna känna gemenskap med olika människor och inte bara med individer i samma situation som en själv.

Något som två idrottslärare känner kan vara svårt med inkludering är att eleverna som har en fysisk funktionsnedsättning inte känner att de är som alla andra. Enligt Andreas så har de inte samma förutsättningar som de andra klasskamraterna har. Han nämner att en elev i hans klass, som har en fysisk funktionsnedsättning, trivdes väldigt bra när han fick åka i väg med andra ungdomar som befann sig i samma situation som honom.

Samtidigt som flera idrottslärare ser inkludering som en möjlighet till att skapa förståelse för att alla är olika så ser Bertil en svårighet med detta. Han menar att alla elever inte verkar förstå att alla elever har olika förutsättningar. Enligt honom så kan en del elever ha svårt att förstå att de måste kunna anpassa sig efter andra människor.

Några idrottslärare tycker det är svårt med en del aktiviteter under idrottslektionerna vid inkludering av fysisk funktionsnedsatta elever. De menar att allting inte går att anpassa under lektionerna. Diana menar att bollspel är något klassen får mindre utav när en individ med rörelsenedsättning finns med. Hon kan tycka det är svårt att anpassa bollspel då deras rörelsenedsättningar kan innebära att de inte kan vara med fullt ut. Diana är inne på ett liknande spår när hon tar upp ett exempel som basket under lektionen. Hon menar att det kan vara svårt att anpassa precis allting, och det är något som den rörelsenedsatta eleven måste förstå.

7.2 Tillförlitlighet

I undersökningen har 6 av 7 stycken idrottslärare erfarenhet av inkludering av fysiska funktionsnedsatta elever. Detta medför att resultatet i studien är hållbart då merparten av idrottslärarna kan referera till verkliga händelser. De har upplevt detta i sin yrkesroll och kan därför berätta hur de arbetar med inkludering och vad de ser för svårigheter och möjligheter med detta. Dock så skulle kanske flera idrottslärare som inte hade haft erfarenhet av ämnet gett andra vinklar till denna undersökning. Dessa idrottslärare kan bemöta ämnet med andra ögon och kanske ser saker som idrottslärare med erfarenhet inte gör. Av idrottslärarna så var 6 av 7 respondenter över 30 år. En kvinnlig idrottslärare var under 30 år vilket har medfört att den yngre gruppen i denna studie är underrepresenterad. Studien har strävat efter att ha jämn könsfördelning. Detta för att urvalet skall vara så representativt som möjligt.

Intervjufrågorna med tillhörande stödord i studien har varit formulerade på ett sätt för att täcka in samtliga frågeställningar. Dock så kunde det ha varit några fler stödord till den första frågan i intervjuguiden (Bilaga 9.1). Detta för att kunnat få ut ytterligare information om lärares syn på inkludering. Något annat som hade kunnat justeras var följdfrågan till den första intervjufrågan. Följdfrågan på; *Kan du berätta hur du tolkar begreppet inkludering, dvs. var betyder det för dig?* hade kunnat formuleras annorlunda. I vissa fall kan den ha misstolkats, då de ansåg att de var snarlika varandra. Följdfrågan var: *Hur förhåller du dig till begreppet inkludering i idrottsundervisningen?* Tanken var att första frågan skulle täcka in begreppet i en helhetsbild och att följdfrågan skulle rikta in sig på ämnet idrott. Att/om någon idrottslärare misstolkade följdfrågan har egentligen ingen betydelse för resultatet, då denna fråga även kunnat täckas in i frågan; *hur de arbetar med planeringen och hur det fungerar i praktiken.* Alla intervjuer har gjorts på ett liknande sätt, dvs. intervjuaren och den intervjuade

var ensamma under intervjuen samt att intervjuguiden genomfördes på samma sätt vid samtliga fallen. Alla intervjuerna genomfördes också på respektive idrottslärares skola. Intervjuguiden har täckt in samtliga frågeställningar som denna studie har haft till avseende att undersöka. Det betyder att resultatet täcker undersökningens syfte. Dock så går det inte att dra definitiva slutsatser om samtliga idrottslärare i Sverige tycker likadant. Urvalet har strävat efter att kunna ge en så generaliserbar bild som möjligt. Detta genom att ha en jämn fördelning mellan könen, verksamma idrottslärare från både mindre orter och större städer samt varierande åldrar. Dock så krävs det en större omfattning av respondenter för att kunna ge en generell bild av hur idrottslärare i Sverige ser och arbetar på/med ämnet.

7.3 Teoretisk tolkning

7.3.1 Idrottslärares attityd till inkludering och dess faktorer

Idrottslärares inställning och hur de ser på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever är en viktig aspekt i arbetet mot *en skola för alla*. I Lgr 11 står det att skolan skall främja alla elevers utveckling och lärande (Skolverket, Lgr 11, s. 7). I kursplanen för idrott och hälsa står det att skolan skall ta hänsyn till alla elevers förutsättningar (Skolverket, Lgr 11, s. 52). Bertil som är en utav de intervjuade idrottsläraarna i denna studie anser att idrottslärare måste ha ett positivt förhållningssätt. Det går inte att tro som idrottslärare att alla elever skall bli fotbollsproffs, och klaga om en elev inte kan ta emot en boll. Bertil menar att det fortfarande finns detta synsätt hos en del idrottslärare. Enligt denna undersökning så var samtliga idrottslärare positiva till inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. Inget i intervjumaterialet tyder på att idrottsläraarna tycker att dessa elever inte hör hemma i den allmänna idrottsundervisningen. Tidigare kvantitativa studier utförda i Sverige, i Grekland och i Cypern visar att idrottslärare har positiva attityder gentemot inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever (Jerlinder et al 2010, s. 52, Avramidis & Kalyva 2007, s. 382-383 & Fournidou et al 2011, s. 28). Detta tyder på att denna undersökning stämmer överens med tidigare studier som behandlats i avsnittet; *3 Litteraturgenomgång* under rubriken *3.2 Idrottslärares inställning till Inkludering av funktionsnedsatta och fysiskt funktionsnedsatta i den allmänna idrottsundervisningen*. Att idrottslärare är positiva till inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever är en förutsättning för att kunna uppfylla målen i Lgr11.

Dock så visar tidigare studier att det kan bero på vilken funktionsnedsättning eleverna har, om idrottslärare är positiva till inkludering. Casebolt & Hodge (2010) menar att en del funktionsnedsättningar kan innebära att idrottslärare tycker det är svårare att tillgodose en elev den uppmärksamhet de behöver. Funktionsnedsättningar som nämns är elever med autism och elever som är synskadade. En förklaring till att idrottslärare anser detta skall vara tidsbrist, de hinner inte med dessa elever (Casebolt & Hodge 2010). I denna undersökning så går det inte att se hur de intervjuade idrottsläraarna ser på inkludering av olika typer av funktionsnedsättningar. Dock så går det att dra parallellen att flera idrottslärare nämner tiden som en förutsättning för att inkluderingen skall fungera. Att det krävs tid före lektionen för att hinna förebreda. Filippa menar att det finns en tidsbrist i skolan och i samhället i övrigt. Hon menar att det inte finns tid för planering. I dagens skola så har lärarna andra uppgifter, utöver den traditionella undervisningen. Detta skall bidra med att förberedelser av lektioner blir lidande. Detta kan tyda på att idrottslärare inte är lika positiva till inkludering när det finns en tidsbrist. Idrottsläraarna hinner helt enkelt inte med att lägga ned den tid som behövs för att tillgodose eleven/eleverna uppmärksamhet. Både denna undersökning och tidigare studier visar att tidsaspekten har betydelse vid inkludering. För att inkluderingsprocessen skall fungera så bra som möjligt så krävs det att skolan möjliggör tid för idrottsläraarna. Så att inga negativa attityder skapas. Huruvida olika funktionsnedsättningar kräver mer tid och uppmärksamhet är i och med denna undersökning oklart, dock så är en central förutsättning att det finns tid.

Liksom Casebolt & Hodge's (2010) undersökning på idrottslärares attityder så visar tidigare studie gjord av Alghazo & Naggar Gaad (2004, s. 96) att lärare i allmänhet också ser skillnad på funktionsnedsättningar. De menar att fysiskt funktionsnedsatta elever är den grupp lärare anser vara mest accepterade att inkludera. Dock så tyder Alghazo's & Naggar Gaad's (2004, s. 97) undersökning på att lärare med erfarenhet är positivare till inkludering av funktionsnedsatta elever i allmänhet. Att erfarenhet kan ha en betydelse går också att se i denna undersökning. 6 av 7 Idrottslärarna i denna undersökning har erfarenhet av inkludering sedan tidigare och 6 av 7 idrottslärare har varit verksamma i mer än 8 år. Idrottslärarna nämner till exempel att de lär sig nya saker hela tiden vid inkludering. Erika menar att det är okej att misslyckas ibland, idrottslärare är inte övermänskliga. Några idrottslärare i denna studie menar att det kan vara svårt i början, om idrottslärare aldrig har undervisat en fysiskt funktionsnedsatt elev förut. Dock så tyder deras kommentarer på att idrottslärare lär sig nya saker hela tiden vid inkludering, och detta leder till erfarenhet och utveckling. Bertil som arbetat med funktionsnedsatta elever i 30 år menar att hans erfarenhet kan vara en faktor till hans positiva synsätt. Erfarenhet är något som inte kommer gratis, det krävs att idrottslärare tar sig an utmaningen och hela tiden försöker sträva efter att utvecklas.

Enligt Emanuelsson (2008, s. 17) så kan lärare se inkludering ur två perspektiv, antingen ser de *elever med svårigheter* eller *elever i svårigheter*. Om de ser elever *med svårigheter* så ligger problemet hos eleven, exempelvis en fysisk funktionsnedsättning. Det är de som avviker från den normala gruppen. Om de väljer att se elever *i svårigheter* så är det skolan som brister i att möta de olika individernas förutsättningar och egenskaper (Emanuelsson 2008, s. 17). I denna undersökning, av vad som går att utläsa från intervjumaterialet, så ser merparten av idrottslärarna eleverna *i svårigheter*. De menar att det är upp till skolan och idrottslärarna att få inkluderingen att fungera i praktiken, att idrottslärarna måste se till att dessa elever blir delaktiga i undervisningen. Det är upp till skolan att anpassa miljön så att alla elever kan vara med och delta. Dock så nämner en idrottslärare att det inte går att anpassa samtliga moment. Diana tycker att det är svårare att anpassa bollspelsaktiviteter, och det är något klassen som den rörelsenedsatta eleven ingår i får mindre utav. Hon menar att om eleven exempelvis saknar armar så blir det svårt för den här eleven att vara med under en innebandylektion. I och med detta uttalande blir det diffust om Diana ser eleven *i* eller *med* svårigheter. Antingen kan du välja att se det ur ett *med* perspektiv; att skolan inte undervisar den rörelsenedsatta eleven i bollspelsaktiviteter, och klassen har inte bollspel på grund av eleven. Eller ur ett *i* perspektiv; att skolan och idrottsläraren gör ett aktivt val att ta bort aktiviteter som innefattar bollspel, för att eleven skall kunna delta. Det kan vara så att Emanuelssons (2008, s. 17) förklaring av *med* och *i* perspektiven inte är så enkla som de låter, att du antingen kan se det som elevens fel eller skolans fel. Jag kan inte säga att Diana ser enbart ur ett *med* perspektiv, då hon aktivt försöker anpassa lektionerna så att eleven känner sig delaktig. Jag kan heller inte säga att Diana ser enbart ur ett *i* perspektiv då klassen inte har bollspel på grund av eleven. Diana har en blandning av båda perspektiven. Förklaringen behöver inte vara så enkel som Emanuelsson får det att låta, det kan finnas ett spektrum emellan dessa två perspektiv.

7.3.2 Inkluderande idrottslektioner och dess förutsättningar

Under intervjuerna så framgick 10 områden som ansågs vara viktiga under planering och praktiskt genomförande av inkluderande idrottslektioner. Dessa var: *tiden/schemaläggning, bakgrundsfakta, anpassning, samarbete med kollegor, delta på samma villkor/alla skall kunna vara med och utvecklas, inte utpekande, assistenter, alla är olika, idrottsalen och dialog/samarbete*. Dessa områden kan också ses som en process i strävan mot att alla individer under idrottslektionerna skall känna sig delaktiga och att de trivs. Alltså, metoder/tillvägagångssätt som idrottslärare arbetar efter för att på bästa sätt inkludera fysiskt

funktionsnedsatta elever. Och för att idrottslärarna i denna undersökning skall kunna arbeta efter dessa metoder/tillvägagångssätt så krävs vissa förutsättningar; *tid, skola/lokal/omgivning, inställning/kunskap och gruppen/trygghet.*

I en undersökning av Morley et al (2005, s. 91) så framgår det att engelska idrottslärare tycker det är svårt med inkludering, och främsta orsakerna till detta skall vara planering, brist av kunskap och hur anpassningen skall ske. I den här studien så har 6 av 7 idrottslärare erfarenhet av inkludering och har därför en viss erfarenhet inom området. Enligt flera idrottslärares i denna undersökning så krävs det träning för att inkludera fysiskt funktionsnedsatt elever i undervisningen. Att idrottslärare har erfarenhet kan betyda att de har fördel vid inkludering. Idrottslärarna vet att det går att inkludera och vet hur det kan fungera i praktiken. De menar att om en idrottslärare aldrig har inkluderat fysiskt funktionsnedsatta elever så kan eventuella misstag ske. Dock lär sig idrottslärare nya saker vid varje tillfälle, och skall inte vara rädda för det, det är bara en möjlighet. Alla är mänskliga och i egenskap av idrottslärare så kanske inte målen nås varje lektion. Idrottslärare behöver testa sig fram, allting fungerar inte per automatik. Flera idrottslärare nämner i undersökningen att det inte går att applicera samma idéer för samtliga klasser, vare sig någon elev inkluderas eller inte. Alla elever är olika oavsett om de har någon funktionsnedsättning eller inte. Något som framkommer i denna undersökning är vikten av fortbildning. Dock så är några idrottslärare kritiska till omfånget av fortbildningstillfällen. För att utveckla kunskap om inkludering så krävs det att tillfällen för detta ges. Morley et al's (2005, s. 91) undersökning visar att brist på kunskap kan vara en bidragande faktor till att idrottslärare tycker inkludering är svårt. Enligt denna studie så visar två idrottslärare att skolan och dess ledning måste ta detta på allvar. De måste ge idrottslärare möjligheten att utvecklas och införskaffa sig kunskap om ämnet. Jerlinder et al's (2010) & Morley et al's (2005) undersökningar visar att support från skolan är viktigt i en skola som skall bedriva inkluderande undervisning. Skolan måste stödja idrottslärarna/lärarna om de skall kunna bedriva en undervisning för alla elever.

I Morley et als (2005, s. 91) undersökning så framgår det att idrottslärarna i England tycker planering och anpassning är två svåra processer, d.v.s. planering och anpassning inför en inkluderande idrottsundervisning. Idrottslärarna i denna studie menar att det finns tillvägagångssätt som underlättar inkluderingsprocessen. I undersökning nämns schemaläggning av lektionen som en viktig aspekt i planeringen. Flera idrottslärare menar att lektionen skall vara först på dagen för att underlätta anpassningen av olika moment. Erika tror att eleverna känner sig mindre stressade om lektionen ligger först på dagen. Bertil tycker detta är en förutsättning för att elever med rörelsenedsättningar skall hinna till och från lektionen. Vid anpassning av lektioner menar några idrottslärare att det krävs någon form av bakgrundsfakta. Detta för att förstå vilka egenskaper och förutsättningar eleverna har, så att anpassning av övningar kan ske på ett korrekt sätt. Både Bertil och Erika planerar och anpassar sina moment efter den fysiskt funktionsnedsatta eleven, på detta sätt menar Erika att alla elever känner sig nöjda efter lektionen. För att alla elever skall känna delaktighet så måste idrottslärare hitta tillvägagångssätt/lösningar så att alla elever skall känna sig som en del av helheten. Idrottslärarnas tillvägagångssätt/metoder kan sammanfattas med att ha kunskap om eleven, tid för planering och planering utifrån den rörelsenedsatta eleven. Detta ska underlätta inkluderingsprocessen.

Dock så menar Avramidis & Kalyva (2007, s. 382-383) att det krävs erfarenhet för att lärare skall kunna bedriva inkluderande undervisning. Enligt Avramidis & Kalyva's (2007, s. 382-383) undersökning i Grekland så finns det två stycken faktorer som kan vara avgörande om en inkluderande idrottsundervisning inte fungerar i praktiken, erfarenhet och brist på kunskap. Enligt flera idrottslärare i denna undersökning så erhålls erfarenhet av träning. Misstag leder till utveckling. Dock så menar Andreas och Bertil att fortbildning är ett bra sätt att skaffa sig kunskap om ämnet. Dock så är båda kritiska till sina respektive skolor, de tycker

att de får alldeles för lite utbildning. För att kunna utvecklas som idrottslärare är det viktigt att följa med i forskningen, för att kunna använda sig av den i praktiken. Utan utbildning och uppdatering på området så sker ingen utveckling av den inkluderande idrottsundervisningen. Båda nämner under sina intervjuer att fortbildning är en bra förutsättning.

I Nygrens (2008) undersökning, som är gjord i Sverige, framgår det att skolor och dess personal är positiva till inkludering av rörelsehindrade. Dock så finns det en oro, hur detta skall omvandlas i praktiken. Några idrottslärare poängterar under intervjuerna att det finns hjälp att få, om idrottslärare behöver tips och idéer på hur de kan arbeta med fysiska funktionsnedsatta elever. De nämner olika institutioner (Rehab och specialpedagogiska myndigheten) som kan hjälpa skolan och dess lärare i arbetet med dessa elever. Detta bidrar med expertis och feedback från specialister inom området. Något annat som flera idrottslärare tycker är viktigt är att föra dialoger med föräldrar, kollegor och eleverna. Eleverna är duktiga på att berätta själva vilka saker de kan bra och vad de kan mindre bra utav menar flera idrottslärare. De tycker att det är bra att föra dialoger med föräldrarna, detta bidrar till ett nyttigt samarbete. Föräldrar och idrottslärare kan samarbeta och diskutera fram lösningar till eleverna, för att underlätta deras skolgång och vardag.

Enligt Angelides & Mylordou (2011, s. 539) undersökning i Grekland så kan lärare utveckla sin förmåga att inkludera med hjälp utav handledning. En mentor kan observera läraren i en undervisningssituation och därefter komma med lösningar. Enligt Angelides & Mylordou (2011, s. 545) så visar undersökningens resultat att läraren började variera sina metoder och var bättre förberedd. Liknande tankegångar har Cesar i denna undersökning. Han menar under sin intervju att samarbete med kollegor leder till utveckling. Att flera huvuden kan diskutera planering och praktiskt utförande av lektionerna leder till bra inkluderande idrottslektioner.

En tidigare studie visar att idrottslärare har en utmaning i att hinna med att ge samtliga elever instruktioner under en idrottslektion, speciellt då funktionsnedsatta elever kräver mer uppmärksamhet (Block 1995). I en tidigare studie av Casebolt & Hodge (2010) så visar det sig att idrottslärare tycker inkludering kräver mer tid. De hinner inte med att ge alla eleverna uppmärksamhet i en inkluderande idrottsundervisning. I denna undersökning nämns det att idrottslärare måste försöka hinna med att ge alla elever uppmärksamheter under lektionen. Enligt Block (1995) så kan lösningen vara att involvera samtliga elever. Block (1995) menar att alla elever kan fungera som handledare under lektionerna. Detta leder till att eleverna kan hjälpa varandra och ge varandra feedback, så att alla elever kan få uppmärksamhet snabbt (Block 1995). Detta tar också Filippa fasta på när hon under sin intervju nämner klasskamrater som bra hjälpmedel under lektionerna. De kan hjälpa varandra att bli delaktiga under lektionerna menar hon. Detta bidrar inte enbart med att idrottslärare får mer tid över för samtliga elever, det bjuder också in till samarbete och att elever utvecklar respekt för varandra.

Vad assistenters uppgift är under idrottslektionerna är idrottslärarna i denna undersökning oense om. Flera idrottslärare har erfarenhet av assistenter i denna undersökning och variationen av svar har varit många. I en tidigare studie av Morley et al (2005, s. 93-94) så ansåg idrottslärare att de inte fick tillräckligt med hjälp av assistenterna på skolan. Detta skall enligt en idrottslärare vara för att idrottsämnet inte är lika högt prioriterat som andra ämnen (Morley et al 2005, s. 93-94). I den här undersökningen så hade idrottslärarna blandade uppfattningar om assistenternas närvaro under idrottslektionerna. Liksom Morley et als (2005, s. 93-94) undersökning tycker en idrottslärare (Cesar) i denna studie att assistenterna närvarar för lite under lektionerna. Cesar vill att de skall kunna finnas tillhands under idrottslektionerna om det skulle vara något speciellt som händer den fysiskt funktionsnedsatta eleven. Tvärtemot Cesar och Morley et als (2005, s. 93-94) undersökning så anser Erika att det inte är nödvändigt med assistenter under idrottslektionerna. Hon menar att när det absolut

är nödvändigt, så kan det vara befogat att assistenterna är delaktiga under lektionerna. Exempel på sådana fall menar Erika är när en elev har diabetes, och att den eleven inte känner när han eller hon får känningar. Annars kan hon tycka att assistenten kan bli som en ryggsäck på eleven som inkluderas. Detta menar Erika kan hämma elevens utveckling. Att den eleven inte får försöka själv. Detta menar också Block (2007, s. 183) kan hända om assistenter inte får förklarat för sig hur de skall agera under lektionerna. Enligt Block (2007, s. 183) så kan deras närvaro hindra elevens sociala samspel med elever som inte har någon funktionsnedsättning.

7.3.3 Möjligheter och svårigheter med inkludering i idrottundervisningen

Enligt Sherrill (2004, s. 241) så ska social inkludering generera i jämnliska sociala relationer, att alla är lika mycket värda. I Lemaster et als (1998, s. 73) undersökning så påpekar idrottslärare att det finns fördelar för både funktionsnedsatta elever och de elever som inte är funktionsnedsatta. Elever utan funktionsnedsättning börjar acceptera/förstå att alla individer är olika, och funktionsnedsatta elever börjar känna sig som en del av helheten.

I denna undersökning så är flera idrottslärare inne på samma spår som Sherrill (2004, s. 241) och idrottslärarna i Lemaster et als (1998, s. 73) undersökning. De anser också att inkludering skapar förståelse för hur samhället ser ut. Andreas, Diana, Erika, Filippa och Greta nämner alla i denna undersökning att fysiskt funktionsnedsatta elever bidrar till ökad förståelse. De menar att inkludering i idrottundervisningen skapar förutsättningar för eleverna att acceptera mångfalden av människor. Bertil tycker det är bra att inkludering av rörelsenedsatta elever skapar möjligheter till förståelse för hur samhället ser ut. Dock så tycker han det också är en svårighet. Han menar att alla elever inte har den medkänslan. Att en del individer inte förstår att det finns människor som inte är precis som jag. Enligt Bertil så fokuserar dessa människor bara på sig själv.

Under intervjuerna i denna undersökning så framkommer också positiva effekter på fysiskt funktionsnedsatta elever. Diana och Filippa menar att eleven med rörelsenedsättning utvecklas socialt, i och med inkludering. Diana menar att eleven kan utveckla nya sociala relationer och Filippa menar att eleven får känna sig som en del av helheten. Dianas och Filippas resonemang speglar tidigare studie av Lemaster et als (1998, s. 73), där idrottslärarna ser en möjlighet för eleven att vara en del av helheten.

I Lamaster et als (1998, s. 73) undersökning så framkommer det svårigheter med inkludering i idrottundervisningen. Idrottslärarna i Lamaster et als (1998, s. 73) undersökning menar att funktionsnedsatta elevers fysiska utveckling är begränsad i den allmänna idrottundervisningen. Det finns ett gap mellan den rörelsenedsatta eleven och dennes kamraters fysik. Gapet skall också växa med tiden (Lamaster et al 1998, s. 73). I denna undersökning nämns inga sådana svårigheter med inkludering. Ingenstans under intervjuerna nämns det att den rörelsenedsatte elevens fysiska utveckling är begränsad, eller att det finns ett gap emellan eleven och dennes kamrater. Dock så uttrycker sig Andreas att de inte har samma förutsättningar, som de exempelvis skulle kunna ha med individer i samma situation. Bertil och Cesar menar istället att fysiskt funktionsnedsatta elever kan bidra till att de andra eleverna får mer energi. Bertil menar att rörelsenedsatta elever som är positiva kan höja andra elever. Enligt Bertil så kan effekten bli att eleverna inte ger upp lika lätt när de ser att en elev med fysisk funktionsnedsättning tar sig an övningar och klarar av dem. Att idrottslärarna i denna studie inte tar upp rörelsenedsatta elevers fysiska utveckling kan innebära att de inte lägger så stor vikt i detta. Idrottslärarna nämner att alla elever har olika förutsättningar, oavsett funktionsförmåga. I och med detta så innebär det att de inte enbart riktar in sig på den rörelsenedsattes fysik, utan gruppen som helhet. Alla har helt enkelt olika förutsättningar.

Dock så finns det två stycken idrottslärare i intervjuerna som i någon mån, lika som idrottslärarna i Lamaster et als (1998, s. 73) undersökning, nämner gapet emellan en fysiskt funktionsnedsatt elev och dennes klasskamrater. Diana och Erika menar att det är svårt att anpassa alla aktiviteter, i detta fall nämner båda bollspel som exempel. I detta fall nämner de att rörelsenedsatta elever inte har samma fysiska förmåga som sina kamrater. Skillnaden emellan Diana och Erikas kommentarer och idrottslärarna i Lamaster et als (1998, s. 73) undersökning är att de inte ser gapet som ett problem. De menar att bollspel är svårt att genomföra, därför väljer de andra alternativ.

7.4 Slutsats

Undersökningen visar att det krävs arbete och träning, för att idrottslärare skall kunna inkludera fysiskt funktionsnedsatta elever på ett bra sätt. Träning leder till erfarenhet och utveckling. Idrottslärare är mänskliga som alla andra människor och måste våga testa sig fram, det gör ingenting om det blir fel någon gång ibland. Som idrottslärare så finns det hjälp att få av olika institutioner, om det skulle finnas en osäkerhet. En viktig utgångspunkt för idrottslärare vid inkludering är att inte lägga ansvaret på den rörelsenedsatta eleven. Det är skolan och idrottslärarna som ska se till att alla elever får utvecklas och känna delaktighet på idrottslektionerna. Men det är också skolans ansvar att hjälpa idrottslärarna/lärarna i deras arbete. Utan skolans support så blir idrottslärarna ensamma i sitt arbete mot en inkluderande undervisning. Som nybliven idrottslärare utan erfarenhet kan det vara svårt att veta hur inkluderingen skall fungera i praktiken. Samarbete med föräldrar och eleverna själva är också en viktig utgångspunkt. Det är dessa elever som känner sin kropp bäst. För att idrottslärare ska kunna bedriva en inkluderande idrottsundervisning så krävs en rad olika förutsättningar. Några förutsättningar kan idrottslärarna själva styra över och påverka, exempelvis gruppodynamiken och tryggheten. Andra förutsättningar måste de få hjälp av skolan med, exempelvis anpassning av lokaler. För att dessa förutsättningar skall uppfyllas så krävs ett samarbete emellan alla inblandade i skolan. Flera huvuden är bättre än ett huvud. För att alla elever skall trivas under idrottslektionerna så måste alla eleverna kunna respektera varandra och förstå att alla har olika förutsättningar. Det är också det som idrottslärarna i denna studie ser som den största möjligheten. Idrottslärare kan uppmuntra detta, men det krävs också ett engagemang hos alla elever. Alla inblandade elever måste anpassa sig så att ingen elev blir utanför. Idrottslärarna i denna studie är överens om att idrottsundervisningen är en plats för samtliga elever, oavsett förutsättningar och rörelseförmågor. Skolan skall sträva efter att kunna ge bilden av hur samhället ser ut menar idrottslärarna.

7.5 Förslag till fortsatt forskning

Denna studie har varit av kvalitativ karaktär där 7 stycken idrottslärare har intervjuats. För att kunna generalisera resultatet så krävs ett större omfång av intervjupersoner. I denna undersökning har majoriteten av idrottslärarna erfarenhet av inkludering och fysiskt funktionsnedsatta elever. Detta har bidragit till att endast erfarna idrottslärare har yttrat sig. För att kunna få med hela gruppen idrottslärare, och få resultatet ännu mer generaliserbart, så krävs det att icke erfarna idrottslärare också finns representerade i undersökningen.

Förslagsvis kan fortsatt forskning rikta sig till idrottslärare som inte har erfarenhet av detta område. Detta för att undersöka; deras syn på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever, vilka tillvägagångssätt/förutsättningar som de tror är viktiga och vilka svårigheter/möjligheter de ser. Exempelvis kanske icke erfarna idrottslärare har andra idéer om möjligheter och svårigheter med inkludering.

Något annat som också skulle vara intressant att fortsätta undersöka är idrottslärares inställningar/attityder. Vilka faktorer kan vara avgörande om en idrottslärare är positiv eller negativ till inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever. Denna undersökning fastslår att en

idrottslärares inställning är viktig i arbetet mot en inkluderandeundervisning, men vad bottnar dessa attityder i? I denna undersökning så kan det tolkas som att erfarenhet är en betydande faktor. Dock så är detta enbart vad erfarna idrottslärare anser. För att kunna undersöka detta ytterligare så krävs det att idrottslärare som inte har erfarenhet ställer upp på intervjuer.

I Lgr 11 (s. 9) står det att alla elever skall ha rätt till en undervisning som är anpassad efter deras förutsättningar. I Salamancadeklarationen står det att alla individer måste få tillgång till den ordinarie skolan för att kunna bekämpa diskriminering (Svenska Uneskorådet 2006, s. 10 – 11). Därför är det viktigt att studera och undersöka idrottslärares syn på inkludering, för att kunna uppfylla dessa mål och riktlinjer. Om det finns idrottslärare/lärare som tycker det är svårt med inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever, så kan det i längden leda till negativa attityder. Det gäller att alla lärare är med på spåret mot en undervisning där alla elever/individer får plats. Därför är det viktigt att fortsätta forska om begreppet inkludering för att kunna eliminera risken att skolan och samhället skapar negativa attityder mot individer i svårigheter.

8 REFERENSER

Alghazo, Emad M. & Naggar Gaad, Eman El. (2004). General education teachers in the United Arab Emirates and their acceptance of the inclusion of students with disabilities. *British Journal of Special Education*. Volume 31, Number 2, 2004, 94-99.

Angelides, Panayiotis & Mylordou, Anthi. (2011). The beneficial outcome of a successful mentoring relationship: the development of inclusive education. *Teacher Development*, Vol. 15, No. 4, November 2011, 533–547.

Asmervik, Sverre, Ogden, Terje & Rygvold, Anne-Lise (Red.). (1993). *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: studentlitteratur.

Avramidis, Elias & Kalyva, Efrosini. (2007). The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion. *European Journal of Special Needs Education*. Vol. 22, No. 4, November 2007, 367–389.

Block, Martin E. (2007). *A Teacher's Guide to Including Students with Disabilities in General Physical Education (Third edition)*. Förlag: Paul H. Brookes Publishing co., Inc

Block, Martin E. & Oberweiser, Brian. (1995). Using classwide peer tutoring to facilitate of students with disabilities in regular. *Physical Educator*, 52(1): 47.

Block, Martin E. & Obrusnikova, Iva. (2007). Inclusion in Physical Education: A review of the literature from 1995 – 2005. *Adapted Physical Education Activity Quarterly*. Vol. 24, 2007, 103 – 124.

Brodin, Jane., Lindstrand, Peg. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: studenlitteratur.

Casebolt, Kevin M. & Hodge, Samuel R. (2010). High School Physical Education Teachers' Beliefs about Teaching Students with Mild to Severe Disabilities. *Physical Educator*. Vol. 67, No. 3, 140-155, Fall 2010.

Coates, Janine & Vickerman, Philip. (2010). Empowering children with special educational needs to speak up: experiences of inclusive physical education. *Disability and Rehabilitation*, 2010, Vol. 32, No. 18, 1517–1526.

Emanuelsson, Ingemar. Andersson, Birgitta & Thorsson, Lena (Red.). (2008). *Därför inkludering*. Förlag: Specialpedagogiska myndigheten.

Fors, Eva (red.). (2004). *Passa mig – inkluderande idrottsundervisning*. Sisu idrottsböcker & Handikappidrotten: Stockholm.

Fournidou, Ioanna., Kudlacek, Martin & Evagellinou, Christina. (2011). Attitudes Of In-Service Physical Educators Toward Teaching Children With Physical Disabilities In General Physical Education Classes In Cyprus. *European Journal of Adapted Physical Activity*, Vol. 4, No.1, 22-38.

Gillham, Bill. 2008. *Forskningsintervjun – Tekniker och genomförande*. Förlag: Studentlitteratur, Malmö.

Goodwin, Donna L. & Watkinson, E. Jane. (2000). Inclusive Physical Education From The Perspective of Students With Physical Disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 2000, 17, 144-160.

International federation of adapted physical activity. (2012). Sökord: What is APA? URL <http://www.ifapa.biz/> (hämtad 2012-08-28).

Jerlinder, Kajsa. (2010). *Social rättvisa i inkluderande idrottsundervisning för elever med rörelsehinder – en utopi?* Institution för handikappvetenskap, IHV: Örebro Universitet.

Jerlinder, Kajsa., Danermark, Berth & Gill, Peter. (2010). Swedish primary-school teachers' attitudes to inclusion – the case of PE and pupils with physical disabilities. *European Journal of Special Needs Education*, 25:1, 45-57.

Johansson, Bo & Svedner, Per Olov. 2010. *Examensarbete i Lärarutbildningen*. Förlag: Kunskapsföretaget AB.

Kristén, Lars., Patriksson, Göran & Fridlund, Bengt. (2002). Conceptions of children and adolescents with physical disabilities about their participation in a sports programme. *European Physical Education Review Vol. 8, No. 2, 139–156*.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Förlag: Studentlitteratur.

LaMaster, Kathryn., Gall, Kimerly., Kinchin, Gary & Siedentop, Daryl. (1998). Inclusion practices of effective elementary specialists. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 1998, 15, 64-81.

Lantz, Annika. (2007). *Intervjumetodik*. Förlag: Studentlitteratur

Morley, David., Bailey, Richard., Tan, Jon & Cooke, Belinda. (2005). Inclusive Physical Education: teachers' views of including pupils with Special Educational Needs and/or disabilities in Physical Education. *European Physical Education Review. Volume 11(1):84-107*.

Nilholm, Claes. (2006). Inkludering av elever "i behov av särskiltstöd" – Vad betyder det och vad vet vi. *Forskning i Fokus nr 28*. [www dokument]. URL www.skolutveckling.se (hämtad 2012-08-15).

Nygren, Göran. (2008). *Skolvardag med rörelsehinder*. Uppsala universitet: Rapportserie, Forum för skolan 2008. [www dokument]. URL <http://skolforum.antro.uu.se> (hämtad 2012-08-29).

Savolainen, Hannu., Engelbrecht, Petra., Nel, Mirna & Malinen, Olli-Pekka. (2011). Understanding teachers' attitudes and self-efficacy in inclusive education: implications for pre-service and in-service teacher education. *European Journal of Special Needs Education. Vol. 27, No. 1, February 2012, 51–68*.

Sherill, Claudine. (2004). *Adapted Physical Activity, recreation, and Sport: Crossdisciplinary and Lifespan* (sixth edition). New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.

Skolverket. (2005). *Handikapp I skolan – det offentliga skolväsendets möte med funktionshinder från folkskolan till nutid. Rapport 270, 2005.* [www dokument]. URL www.skolverket.se (hämtad 2012-08-28).

Skolverket. (2011). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11).* [www dokument]. URL www.skolverket.se (hämtad 2012-08-13).

Socialstyrelsen. (2012). Sökord: *Funktionsnedsättning och Funktionshinder, användning av begreppen.* URL www.socialstyrelsen.se (hämtad 2012-08-19).

Specialpedagogiska myndigheten. (2010). Sökord: *Anpassad fysisk aktivitet.* URL <http://www.spsm.se> (hämtad 2012-08-28).

Svenska unisecorådet. (2006). *Salamancadeklarationen och Salamanca +10. Svenska unisecorådet skriftserie 2/2006.* [www dokument]. URL www.skolverket.se (hämtad 2012-08-13).

Tideman, Magnus., Rosenqvist, Jerry., Lansheim, Birgitta., Ranagården, Lisbeth. & Jacobsson, Katharina. (2004). *Den stora utmaningen – om att se olikhet som resurs i skolan.* Halmstad & Malmö: Högskolan i Halmstad och Malmö.

Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur

Tøssebro, Jan. (2004). *Integrering och inkludering.* Lund: Studentlitteratur.

Vislie, Lise. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the western european societies. *European journal of special needs education.* Vol. 18, 2003, 15-35.

Webb, Daniel., Webb, T Tammy & Fults-McMurtery Regina. (2011). Physical Educators and School Counselors Collaborating to Foster Successful Inclusion of Students with Disabilities. *The physical educator, Fall 2011, 124 – 129.*

9 BILAGOR

9.1 Intervjuguide

Kön:

Ålder:

Verksamma år som idrottslärare:

1. *Kan du berätta hur du tolkar begreppet inkludering, dvs. var betyder det för dig?*

*a. Hur förhåller du dig till begreppet inkludering i idrottsundervisningen?
(Nyckelord: hur ter sig inkluderingen i idrottsundervisningen)*

2. *Har du någon gång, i din yrkesroll som idrottslärare, inkluderat en fysiskt funktionsnedsatt/rörelsehindrad elev i den allmänna idrottsundervisningen?*

a. Om Ja

– Hur kunde planeringen se ut inför denna lektion?

(Nyckelord: Viktigt att tänka på, resurser, hur kan förberedelserna ser ut)

– Skiljer sig planeringen i jämförelse med en idrottslektion där inga fysiskt funktionsnedsatta eller funktionsnedsatta i allmänhet inkluderas?

(Nyckelord: På vilket sätt)

– Hur fungerar det i praktiken?

(Nyckelord: Bli utfallet som planerat, viktigt att tänka på, hur ser lektionen ut)

b. Om Nej

- Har du inkluderat en elev med någon annan funktionsnedsättning eller elev med behov av särskilt stöd?

*- **Om ja** – vilken funktionsnedsättning hade eleven?*

- Föreställ dig att du har en elev med fysiskt funktionsnedsättning, hur skulle du planera din idrottslektion?

(Nyckelord: Viktigt att tänka på, resurser, hur kan förberedelserna ser ut)

- Hur tror du att planeringen skiljer sig i jämförelse med en idrottslektion där ingen elev med fysisk funktionsnedsättning finns inkluderad?

(Nyckelord: På vilket sätt)

- *Hur tror du att det fungerar i praktiken, dvs. genomförandet av idrottslektionen?*

(Nyckelord: Blir utfallet som planerat, viktigt att tänka på, hur lektionen ser ut)

3. *Vad anser du att det finns för möjligheter respektive svårigheter med att inkludera fysiskt funktionsnedsatta elever i idrottsundervisningen?*

- a. *Utgå från planeringen och det praktiska genomförandet*

(Nyckelord: Barriärer eller fördelar, Kan/skulle du kunna dra nytta av deras närvaro, ur idrottslärares perspektiv, ur den fysiskt funktionsnedsatta elevens perspektiv, ur de icke funktionsnedsatta elevernas perspektiv)

4. *Vilka förutsättningar krävs för att du som idrottslärare skall kunna inkludera fysiskt funktionsnedsatta elever i den allmänna idrottsundervisningen?*

(Nyckelord: Skolan, idrottslektioner, utifrån idrottsläraren)

9.2 Utskick inför intervju

Hej mitt namn är Tim Birgersson, och jag studerar till lärare på Högskolan i Gävle. Vi har tidigare talats vid om en intervju och som utlovat kommer här ett dokument på vilket område intervjuen avser att behandla.

Syftet med denna undersökning är att belysa idrottslärares syn på inkludering av fysiskt funktionsnedsatta elever i ämnet idrott och hälsa. Hur kan arbetsprocessen se ut inför en idrottslektion där fysiskt funktionsnedsatta elever deltar och hur fungerar det i praktiken. Finns det möjligheter respektive svårigheter med inkludering, i avseende på planering och praktiskt utförande?

Du som blir intervjuad kommer att vara anonym i denna undersökning, dvs. din identitet kommer inte att röjas i detta examensarbete. Du som blir intervjuad behöver inte svara på alla frågor och kan när som helst avbryta intervjuen. Vid intervjutillfället kommer ljudupptagning att ske, detta är enbart för att jag som intervjuare inte skall missa något väsentligt. Ljudupptagningsfilen kommer att transkriberas för att sedan förvaras säkert på Högskolan i Gävle. Intervjuen kommer att ta ca 30-45 min och dina svar och åsikter är viktiga.

Är det några oklarheter eller frågor inför intervjuen så går det bra att ringa eller mejla mig.

Jag vill passa på att tacka för att du ställde upp på en intervju.

Med vänlig hälsning

Tim Birgersson

birgersson@outlook.com

tfn: 076-100 48 45

